

číslo 20 | srpen 2013

Ekoton

Bulletin EVVO Královéhradeckého kraje

S ředitelem zoo nejen o ráji divokých zvířat

Bartákův hrnec opět v Královéhradeckém kraji

Žáci z Ghany přijedou do Horního Maršova

Krajem endemitů

Férová snídaneň

Ekoton | číslo 20 | srpen 2013

Bulletin environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty Královéhradeckého kraje

CO SE UDÁLO

S ředitelem zoo nejen o ráji divokých zvířat	4
DOTEK – konečně otvíráme!	7
Udržitelný provoz kanceláře – vzdělávání pokračovalo	8
Ostrov přírody učí děti lásce k přírodě	9
Férová snídáně	11

FAKTA

Vlci a ryši znovu objevují Krkonoše	12
Akční plán EVVO v Královéhradeckém kraji na léta 2013–2015	14
Spolu pro lidi a přírodu	15
A Rocha začala s rekonstrukcí ekologického centra	15
Invaze všude, kam se podíváš	17

INSPIRACE Z KRAJE

Žáci z Ghany přijedou do Horního Maršova	20
Bartákův hrncovatel opět v Královéhradeckém kraji	22

ZE STŘEDISEK EVVO

Královéhradecké krajské kolo 18. ročníku ekologické olympiády	24
Na Modrém domě řadí tchoř	26
Jak na pobytové programy s environmentální tematikou	27

POMOCNÍK EVVO

Týden pro udržitelný život (1., 2., 3. díl)	28
Jak se máte, Cibulkovi?	28
Do krajiny za land-artem	28
Kalendář akcí	29
Vyhrajte knihu 50 let Krkonošského národního parku!	37

POSTŘEHY ODJINUD

Krajem endemitů	38
-----------------------	----

V KRÁTKOSTI

Škola ožíví kapli	19
Olej znovu a jinak – zapojte se i vy!	19
Rýchorská bouda má nájemce	19
Bleší trh a dobročinný šatník – pro dobrou věc	23
Praktická ornitologie v ZŠ Lánov	23
Comenius viridis – nový projekt ekologické výchovy ve školách	23
Altán pro netradiční výuku a odpočinek	37

KRNAP – ČILÝ PADESÁTNÍK

V květnu uplynulo 50 let od doby, kdy byl vyhlášen první český národní park. 17. května 1963 byla završena snaha generací odborníků a vědeckých institucí o vyhlášení Krkonoš národním parkem. Tento krok logicky navazoval na vyhlášení Karkonoskiego Parku Narodowego na polské straně hor o čtyři roky dříve (1959).

„Často přemýšlím o tom, jak to tu vypadalo před 50 lety, když se zakládal národní park. První ředitel Miroslav Klapka začal budovat Krkonošský národní park s několika málo odborníky. Byla to práce vskutku průkopnická,“ říká ředitel Správy KRNAP Jan Hřebačka. Národní park má za dobu své existence za sebou řadu mezníků – výstavbu velkokapacitních rekreačních objektů, rozvoj odborové rekreace, imisní kalamitu, vzestup sjezdového lyžování, boom apartmánového bydlení. Přes tyto vlivy se ale odborníkům daří uchovávat vzácnou krkonošskou přírodu v dobrém stavu. *„Za dobu existence Krkonošského národního parku tu pracovalo množství znamenitých odborníků. Tím myslím externisty, kteří prováděli v Krkonoších výzkum, i zaměstnance Správy KRNAP. Jejich úsilím se podařilo vzácnou krkonošskou přírodu uchovat. My nyní navazujeme na jejich práci a jsme přesvědčeni, že naši následovníci ocení kroky, které dnes děláme,“* dodal Hřebačka.

Cílem Správy KRNAP je zachovat nebo zlepšit přírodní prostředí našeho nejstaršího národního parku, jak připomíná kulaté výročí celý rok řadou akcí pro odbornou i laickou veřejnost. Již proběhlo divadelní představení Krkonošská pouť od Karla Hynka Máchy, kulturní přehlídka, kde vystoupily regionální soubory a řemeslníci, kteří předváděli své umění a večerní koncerty na náměstí TGM ve Vrchlabí. Nejvýznamnějšími akcemi letošního roku pro odbornou veřejnost jsou mezinárodní vědecké konference Horská chráněná území v měnicím se světě, která proběhla od 21. do 24. května ve Špindlerově Mlýně, a zářijová konference Pro Silva bohemica, jejímž tématem je 20 let přestaveb smrkových

monokultur a přechod k nepasečnému hospodaření ve 3. zóně KRNAP a jeho ochranném pásmu.

K oslavám 50. výročí založení KRNAP přispěla i Česká televize, která o půlstoletí existence národního parku loni na podzim natočila dokument Krakonošova zahrada v režii Ljuby Václavové. Je ke zhlédnutí na <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10430569197-krakonosova-zahrada-pod-zkratku-krnapp/>.

U příležitosti oslav vznikla i řada propagačních materiálů. Filatelisté se mohou těšit na speciální aršík známek s přitiskem. V létě vychází také výpravná fotografická publikace 50 fotografií Krkonošského národního parku.

Jedinečnost krkonošské přírody si uvědomovali i naši předchůdci. Jan Nepomuk hrabě Harrach zřídil v roce 1904 první krkonošskou rezervaci na Strmé stráni v závěru Labského dolu. Aktivitu dalších milovníků krkonošské přírody, mezi které lze zařadit například Josefa Šourka, Zdeňka Pilouse či Jindřicha Ambrože, vyvrcholily v roce 1963 právě vznikem Krkonošského národního parku.

Národní park byl vyhlášen především pro ochranu jedinečné arko-alpínské tundry na hřebenech, výrazných stop zalednění a drsného klimatu, subarktických rašelinišť, rozsáhlých lesních porostů a horských květnatých luk. Ochranu si mimo jiné zaslouží pozůstatky vlivu skandinávského ledovce (glaciální relikt), jako například

všivec krkonošský, vrba laponská nebo slavík modráček tundrový, jehož izolovaná populace, čítající pouhých 25–30 párů, hnízdí právě na hřebenech Krkonoš. Unikátem je také například endemické společenstvo – morušková kleč. Dlouhodobé ochrannářské aktivity Správy KRNAP přispěly i k nedávnému objevení či návratům sibiřských konipasů citronových a budničků zelených. Nově bylo prokázáno také hnízdění datlíka tříprstého a jeřába popelavého a poslední pozorování odhalila i vzácného strnada zahradního nebo netopýra nejmenšího. Podhorské louky si nově oblíbil silně ohrožený motýl ohniváček černočárny. O návratu velkých šelem se dočtete dále v samostatném článku. ■

Daniel Bílek,
s použitím tiskové zprávy Správy Krnapp

S ŘEDITELEM ZOO NEJEN O RÁJI DIVOKÝCH ZVÍŘAT

Je významnou osobností v rámci zoologických zahrad nejen v České republice, a jak přiznává, zvířata ho provázejí celým životem. Redakce Ekotonu vyzpovídala nového ředitele královédvorské zoologické zahrady **MVDr. Přemysla Rabase** po jeho půlročním působení v nové funkci.

— *Ekoton pravidelně přináší informace o působnosti ZOO Dvůr Králové v ekologické osvětě veřejnosti. Jaké novinky a projekty pro návštěvníky právě chystáte?*

V roce 2013 jsme obnovili část trasy pro pěší safari, upravili nové průchody a přidali zajímavý bonus

v podobě dřevěné lávky přes výběh kopytníků. Tím se návštěvníkům otevřely výhledy také na největší stádo žiraf chovaných v zajetí (žirafa Rothschildova a žirafa síťovaná) i na oba druhy afrických nosorožců (nosorožec tuponosý a nosorožec dvourohý). Dále jsme otevřeli

velkou „dřevostavbu“ – hřiště pro všechny generace, protože zastáváme názor, že zoologická zahrada má být místem rozmanitých zážitků nejen se zvířaty a nemá vést návštěvníka pouze mezi klecemi, tak jak to bylo minulosti. Z tohoto důvodu bylo vybudováno ještě la-

nové centrum, ale tak, aby z korun stromů bylo vidět na zvířata.

— *A co safari? Potkaly ho také nějaké změny?*

V letošním roce dáváme lidem na výběr, jakým způsobem chtějí tuto část zoo absolvovat. Novinkou jsou tzv. africké expresy, které jezdí na bioethanol, takže zplodinami minimálně zatěžují ovzduší. Stále je ovšem možné tuto část projet vlastním autem a pobýt zde různě dlouhou dobu a tu využít například k fotografování zvířat. Lze také jet Safaribusem.

Novinkou jsou ranní projížďky po safari a na programu zůstává i oblíbené Večerní safari.

— *Co nového připravila ZOO pro školy?*

Pro školy a dětské kolektivy nabízíme zlevněné vstupné, pokud zároveň absolvují program s lek-

torem zoologické zahrady, nově nabízíme i programy v angličtině.

— *Z toho, co říkáte, je zřejmé, že zvířata – zejména ta africká – jsou vaší srdeční záležitostí...*

Vztah ke zvířatům se ve mně probudil už v dětství. Děda byl myslivec a ukázal mi řadu zvířat, a doma jsme jich také měli spoustu, vlastně takový malý zookoutek... Už ve škole jsem se začal zajímat o jejich anatomii, hlavně o studium koster a lebek. A pak přišly praxe a brigády na střední škole a vysoké škole, kdy jsem začal jezdit nejprve do chomutovského zooparku, později i do dalších zoologických zahrad v České republice. Seznámil jsem se přitom s osobnostmi, jako byl Josef Vágner nebo Zdeněk Veselovský, a studium vysoké školy veterinární bylo logickým vyústěním mých zájmů. A pokud jde o Afriku, i ta

MVDr. Přemysl Rabas

(*1963), který se 1. prosince 2012 stal ředitelem Zoologické zahrady ve Dvoře Králové nad Labem, je absolventem Vysoké školy veterinární v Brně a v letech 1988 až 1990 už v této ZOO pracoval, a to jako vedoucí oddělení v Ústavu ochrany genofondu. Od roku 1992 do dubna 2008 byl ředitelem Podkrušnohorského zooparku v Chomutově. Od roku 2000 je členem prezidia Euroasijské regionální asociace zoo, členem poradní komise pro zoologické zahrady při slovenském ministerstvu životního prostředí a doživotním členem Světové asociace zoologických zahrad. Je ženatý a má tři děti.

mě lákala od dětství – zlomový okamžik pro mě nastal přečtením knihy Ráj divokých zvířat od Bernarda Grzímka, dokonce jsme si s autorem psali a on mi posílal pohledy z Afriky. Afriku jsem pak mnohokrát navštívil při soukromých i pracovních cestách.

— Kdy jste do ZOO ve Dvoře Králové vstoupil poprvé? Co vás tehdy zaujalo?

Poprvé jsem zoo navštívil jako student a největší dojem na mě udělala velká skupina nosorožců a osobnost pana Vágnera i jeho knihy zaměřené na Afriku.

— Dlouhou dobu jste však pracoval v zoologické zahradě, která se zaměřuje na zvířata Eurasie...

Po promoci jsem krátce pracoval v ZOO Dvůr Králové a paradoxem bylo, že jsem po dvou letech odešel do Podkrušnohorského zooparku v Chomutově, kde kromě koz kamerunských není žádné africké zvíře. Je zaměřen na zvířena palearkty, který zahrnuje především oblast severní Eurasie. Zde jsem pracoval 18 let, ovšem se zoo ve Dvoře Králové jsem často spolupracoval při transportech zvířat do Afriky.

— Co vnímáte jako největší posun od 90. let, kdy jste zde působil poprvé?

Je to především klasická část zoo, která byla za posledních 20 let v podstatě kompletně přestavěna a modernizována. Vznikly nové pavilony – Ptačí svět, Tropické bažiny, Africká savana, rekonstruoval se pavilon goril, Vodní světy a mnohé další, což je velká zásluha tehdejší ředitelky Dany Holečkové.

— Žádná zoologická zahrada nemůže návštěvníkům představit kompletní faunu, ani když se specializuje na určitou oblast – nicméně, nechybějí vám v zoo ještě nějaká další zvířata, která jsou typická pro Afriku?

Přínosem by bylo zaměřit se na drobné obratlovce a ukázat veřejnosti, že Afrika nejsou jen kopytníci, sloni a velké kočkovité šelmy. Rád bych návštěvníkům v budoucnosti představil třeba medojeda kapského, hrabáče kapského nebo noháče jihoafrického. V zoo zaměřené na Afriku mi také chybí širší prezentace africké kultury.

— Asi každý ředitel zoo má nějaký sen – kterou ze svých představ byste si chtěl splnit?

V ZOO Dvůr Králové bych rád znovu viděl hrocha obojživelného, který nám chybí jako jeden z reprezentantů nejpobornějších afrických zvířat, přestože máme celou tzv. velkou africkou pětku: lva, levharta, slona, buvola kafrského a nosorožce. Pokud ovšem budeme chtít, aby se hroch vrátil do zoo, je nutné mu postavit odpovídající zázemí s venkovním výběhem a vodní plochou, tak aby návštěvníkům navodilo atmosféru afrického prostředí.

— Média se v poslední době zajímala o zrušení členství králové-dvorské zoo v Evropské asociaci zoologických zahrad a akvárií (EAZA) – jak se vyvíjí situace v tomto směru?

I bez členství v EAZA není ZOO v mezinárodní izolaci – je členem dalších asociací (například Euro-asijské regionální asociace zoo a akvárií – EARA-ZA), úzkou vazbu na Světovou asociaci zoologických zahrad a akvárií (WAZA) má ve formě mého doživotního členství v této organizaci. A evropská asociace nás dokonce už vyzvala k podání přihlášky, ale pošleme ji teprve v okamžiku, až bude jasné, že některá její pravidla nenaruší naši strategii ochranné práce. Ta je pro nás velice důležitá a týká se například vysazování ohrožených druhů zvířat do jejich původní africké domoviny.

— Můžete konkretizovat hlavní cíle strategie?

Na prvním místě klademe důraz na záchranné a reintrodukční programy. Zvířata, která rozmnožujeme v rámci chovných programů, je pro nás důležité umísťovat do volné přírody, nebo formou zápujčních smluv k těm partnerům, kteří sledují podobné cíle jako my. Nechceme proto, aby nám koordinátoři evropské asociace omezovali některé africké projekty, což jim stávající směrnice umožňují. A za druhé chceme ještě prohloubit specializaci zahrady na Afriku a do budoucna proto zvažujeme nabídnout chovy některých neafrických druhů k umístění do jiných zahrad.

— Ze strany veřejnosti je bezpochyby vašim nejsledovanějším projektem záchrana severních bílých nosorožců v keňské rezervaci Ol Pejeta...

O průběhu projektu máme průběžné informace a aktivně ho ovlivňujeme. Všechna zvířata jsou v dobrém stavu, odpovídajícím jejich věku. Zatím je vše v nadějném stavu – zlepšil se zdravotní stav nosorožců, fungují jejich hormonální cykly, podmiňující schopnost rozmnožování. V praxi bude zřejmě nutné ještě stimlovat pohlavní aktivitu samic přítomností samců jižního poddruhu, nebránit prvotnímu páření samic s těmito samci. K dispozici je i zmrazené semeno severní formy (kterou někdo považuje za samostatný druh), takže úspěchu by mohla přispět také umělá inseminace samic ve spolupráci s berlínským institutem pro výzkum zoo a divokých zvířat. A určitou nadějí je i trvající šance na objevení přežívajících jedinců severního poddruhu ve volné přírodě.

— Děkujeme za rozhovor!

(red.)

DOTEK – KONEČNĚ OTVÍRÁME!

Bývalá barokní fara v Horním Maršově se již v září 2013 otevře školám i veřejnosti. Návštěvníci tak zhodnotí výsledek léta trvajících unikátní rekonstrukce, při které se *genius loci* historické budovy skloubil s nejnovějšími technologiemi v oblasti energetiky (biomasa, solární kolektory, rekuperace). Nová podoba i náplň jedinečné stavby bude plně sloužit jejímu hlavnímu účelu – vzdělávání dětí i dospělých v oblasti ekologické výchovy. Ideální příležitostí k jeho první návštěvě je festival *Horní Maršov – otevřené muzeum*, probíhající 14. září 2013.

Ekocentrum DOTEK (Dům Obnovy Tradic, Ekologie a Kultury) se zaměřuje především na pobytové programy pro školy a odbornou veřejnost. Pro turistické návštěvníky ekocentrum nabízí vedle atraktivního prostředí i netradiční program s důrazem na ekologii a trvale udržitelný život. Návštěvníci se tak mohou dozvědět mnoho informací

o přírodě v nejbližším okolí i o globálních problémech celé planety. Rodinám s dětmi bude po dohodě připraven doplňkový program na míru.

Ekocentrum DOTEK disponuje ubytovacími kapacitami (v 7 pokojích a 1 apartmánu je k dispozici celkem 27 lůžek), vlastní jídelnou (s důrazem na lokální a fairtradové suroviny) a širokou nabídkou služeb

uvnitř i vně budovy. Vedle infocentra zaměřeného na turistické návštěvníky se v budově nachází i keramická a tkalcovská dílna, černá kuchyně nebo vlastní muzeum s interaktivní expozicí Fara na DOTEK. Na přilehlé zahradě pak mohou návštěvníci využít dětské hřiště a ohniště s grilem, na okolních loukách se přes léto pase stádo místních koz.

Vzhledem k tomu, že se Horní Maršov nachází v atraktivním místě východních Krkonoš (oblíbené lyžařské a turistické centrum Pec pod Sněžkou je od něho vzdáleno pouhých 9 km), jsou zaváděcí ceny ekocentra více než přitažlivé. Za ubytování zaplatí zájemce od 250 Kč/den, děti od 3 do 10 let od 150 Kč/den. Polopenze sto-

jí od 120 Kč/den, plná penze od 190 Kč/den. Nabídku služeb a konkrétních cen najdete na stránkách www.sever.ekologickavychova.cz.

Již od září 2013 bude v ekocentru probíhat mnoho akcí – jejich podrobný program naleznete v rubrice Kalendář akcí. Pokud se chcete do nového sídla podívat mezi prvními, navštivte centrum 14. září při

příležitosti festivalu Horní Maršov – Otevřené muzeum. Vedle bohatého kulturního programu si budete možné prohlédnout si celou budovu bývalé fary v rámci Dnů evropského dědictví.

Anna Čtvrtíková, SEVER
anna.civrtnikova@ekologickavychova.cz

UDRŽITELNÝ PROVOZ KANCELÁŘE – VZDĚLÁVÁNÍ POKRAČOVALO

Projekt střediska SEVER, vzdělávající zaměstnance veřejné správy a samosprávy a jimi zřizovaných organizací v problematice životního prostředí a udržitelného rozvoje, úspěšně pokračuje. Semináře probíhají střídavě v sídle SEVERu Hradec Králové a ve Vile Čerých v České Skalici, a už se jich uskutečnilo celkem deset. Závěrečným výstupem projektu je metodická publikace, která obsahuje výstupy z jednotlivých seminářů, metodiku **vzdělávání k udržitelnému provozu kanceláře** a výstupy od samotných účastníků vzdělávání.

O průběhu první části vzdělávání již informoval Ekoton č.19/2013. Tématem pátého semináře byly Kancelářské potřeby, s nimiž účastníci seznámila Renata Placková ze Sítě ekologických poraden STEP. Další seminář byl věnovaný kancelářské technice a úsporám energie. Lektor Petr Ledvína ze STEPu ukázal mimo jiné na příklady dobré praxe v jiných zemích. Vzdělávání pokračovalo seminářem o zařízení interiérů kanceláří, lektorkou byla opět Renata Placková. Následovala dvoudenní výjezdní exkurze za příkladem dobré praxe – cílem byl pasivní dům Centra Veronica v Hostětíně. Lektoři připravili pro účastníky individuální program. Lektorka Kateřina Fojtů prezen-

tovala realizované projekty v obci Hostětín, účastníci měli možnost se s nimi seznámit i v praxi. Dále následovala prohlídka pasivního domu s certifikátem Ekologicky šetrné služby. Na úplný závěr dne si organizátoři připravili pro účastníky film Doma, aneb kam směřuje naše cesta. Druhý den účastníky čekala ranní procházka krajinou s komentářem místního patriota o důležitosti místní lokální ekonomiky a stability vesnického života v Bílých Karpatech. Poté následovala přednáška o změnách klimatu od ředitelky Ekologického institutu Veronica Yvonne Gaylliové. Tato přednáška účastníky zaujala, jelikož změny klimatu se týkají každého z nás a je dobré znát fakta,

kteřá jsou někdy komplikovaná, nicméně důležitá pro pochopení daného tématu. Na závěr exkurze všechny čekal adrenalinový zážitek v podobě porouchaného autobusu. Naštěstí se organizátorům podařilo sehnat místního opraváře automobilů, který si s rozbitým autobusem věděl rady a autobus opravil.

Projekt *Vzdělávání k udržitelnému provozu kanceláře* je realizován v rámci Operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost a je spolufinancován z Evropského sociálního fondu a státního rozpočtu České republiky.

Silvie Vacková, SEVER
silvie.vackova@ekologickavychova.cz

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

OSTROV PŘÍRODY UČÍ DĚTI LÁSCE K PŘÍRODĚ

Mateřská škola SRDÍČKO, Horská 282, Trutnov podporuje projekt ***Praktická enviromentalistika v Podkrkonoší***, který probíhá na pracovišti společnosti Trutnovská Zeleň o.p.s., Bojiště u Trutnova. Spolupráce na projektu je součástí Školního vzdělávacího programu v oblasti environmentální výchovy dětí a škola se ho účastní jako pilotní mateřská škola.

Vzdělávání dětí mateřské školy se uskutečňuje podle rámcového vzdělávacího programu. Školní vzdělávací program pro předškolní vzdělávání „Krkonošovo království“ je orientován osobnostně, zaměřen na individuální přístup k dětem, rozvoj jejich samostatnosti a získání zdravého sebevědomí, na vnímání světa všemi smysly a roz-

víjí individualitu každého dítěte. Školka pracuje podle modelu integrovaných bloků, což jsou smysuplné celky, zasazené do reálného prostředí dítěte. Cílem programu je rozvíjet všechny funkce, které jsou pro poznávání a učení nutné, snaží se nabízet dětem bohatý rozsah činností, dostatek prostoru pro spontánní hru, získávání nových

zkušeností, dostatek podnětů pro jejich psychický, fyzický a sociální rozvoj. Velký důraz je kladen na tzv. „prožitkové učení“. Děti se učí tak, že konají, jednají a prožívají. Citlivým přístupem a působením v oblasti environmentální výchovy program pěstuje v dětech úctu k životu, všemu živému, prosazuje myšlenku ochrany životního prostředí.

Motto:

*„Slibuji, že nevezmu
z dlaně přírody víc, než je
člověku potřeba, aby žil,
a než může dát příroda,
aby sama nezhynula.“*

(Marie Kubátová)

zvířat, pozorovaly dalekohledem ptáčky na krmítku a poznávaly je podle vzhledu. Po náročném dopoledni došlo na tradiční bramboračku a pak byla venku zapálena hranice a každý si opekl špekáček. Pro děti to byl velký zážitek, většina v zimě opékala úplně poprvé. Po obědě následovala ukázka canisterapie. Fenka Ennie si získala všechny děti, které ochotně spolupracovaly. Zima se spoustou sněhu také všechny vyhládala na kopec, kde se děti mohly vyřádit při bobování a klouzání.

Velikonoce na Ostrově přírody

Paní Zima se letos dlouho nechtěla vzdát vlády, ačkoliv svátky jara byly již za dveřmi. Velikonoční program děti ze školky motivoval k další návštěvě Ostrova přírody. Kluci se tentokrát učili, jak se pletou pomlázky, a holčičky v chaloupce vyráběly hnízdečka a ptáčky z ovčí vlny. Všichni se sešli při krmení zvířátek. Děti mohly porovnat, jak vyrostla jehňátka, ale koza Jahoda si nechala překvapení až na jejich další návštěvu – očekávaná kůzlátka si totiž ještě dala na čas s příchodem... Děti si odnesly krásné zážitky a vlastní výrobky pro potěšení a navození předjarní atmosféry domova.

■
MŠ Srdíčko Trutnov
ms_horska@trutnov.cz

Srdíčko poprvé na Ostrově přírody

V lednu 2013 se děti z Kytického třídy mateřské školy vydaly na zimní výpravu. Cílem byl Ostrov přírody na Bojišti u Trutnova. Část cesty se svezly autobusem a potom šlapaly pěšky až na Bojiště. Cestou se mohly kochat výhledem na Krkonoše. Po necelé hodině chůze došli do malebného údolí, kde na děti čekala zvířátka – oslík Toník, maminka Kesja s hříbátkem Kukim, beránci, ovečky a kozičky. Děti měly plné batohy dobrot pro zvířátka a mohly si vyzkoušet, jak se krmí přímo z ruky. Na vlastní oči viděly, kde zvířátka bydlí, co jim chutná a jak spolu žijí. Ovečky jim předvedly i nová jehňátka. Potom děti pod lu-

pou pozorovaly různé tvary sněhových vloček. Ve vyhřáté chalupě na děti čekal teplý čaj a svačina, a pak třídily obrázky zvířat, které viděly na výpravě a mohly si je vybarvit. Velké překvapení čekalo za dveřmi – sám vládce hor Krakonoš.

Celodenní expedice na Ostrov přírody

Po první úspěšné návštěvě Ostrova přírody se děti znovu vydaly na celodenní výpravu. Krakonoš jim připravil pěknou fujavici, mrzlo, až praštělo, a teprve po teplém čaji a zahřátí vyrazily za plněním úkolů. Cestou se naučily, jak udržet „věčný oheň“ v zimní vánici, čím se živí zvířátka v zimě, jak ptáčky udržují teplo, naučily se poznávat stopy

FÉROVÁ SNÍDANĚ

Na terase Vily Čerych v sobotu 11. května 2013 společně posnídalo 11 dospělých se 4 dětmi fairtradové a lokální potraviny. Společně tak vyjádřili podporu produktům, při jejichž výrobě byl brán ohled na lidská práva, životní prostředí a nebyla zneužita dětská práce. Stalo se tak na Světový den pro fair trade, který se po celém světě již desátým rokem slaví vždy druhou květnovou sobotu. Happening „Férová snídaně ve vašem městě“ proběhl v České republice potřetí, v České Skalici šlo letos o premiéru. Celorepublikovým koordinátorem je nezisková organizace NaZemi.

„Počasí nebylo zrovna „piknikové“, tak jsme místo v trávě snídali na terase s výhledem do zahrady Vily Čerych,“ zhodnotil podmínky akce Jiří Kmoníček z pořádajícího občanského sdružení Centrum rozvoje Česká Skalice. Zatímco v roce 2011 se snídalo na podporu fair trade ve 41 českých a moravských městech, v loňském roce se jejich počet zvýšil na 57 a letos se snídalo dokonce na téměř 90 místech. „Je to signál stoupajícího zájmu spotřebitelů o spravedlivě obchodované produkty a důstojné pracovní podmínky v zemích globálního Jihu,“ míní koordinátor Férové snídaně Stanislav Komínek z organizace NaZemi.

Největší výběr míst, kam mohli lidé přijít posnídat, byl v Jihomoravském (11) a Královéhradeckém kraji (10). Maloobchodní obrat fairtradových výrobků v Česku v roce 2012 dosáhl celkem 113 milionů korun, což oproti roku 2011 představuje 23% nárůst. Fairtradové výrobky lze zakoupit nejen ve specializovaných prodejnách a zdravých výživách, v supermarketech Makro, Tesco, Kaufland, DM drogerie, Marks and Spencers, ale také v Regionálním informačním centru v České Skalici. Fair trade je způsob obchodu dávající drobným pěstitelům, řemeslníkům i zaměst-

nancům z tzv. rozvojových zemí příležitost uživit se vlastní prací za důstojných podmínek. Pokud si český spotřebitel koupí fairtradový výrobek, má jistotu, že za ním nestojí například zneužívání dětské práce, nelidské pracovní podmínky, či devastace životního prostředí. Další informace o Férové snídani – třeba právě ve vašem městě – naleznete na www.ferovasnidane.cz.

Akce proběhla v rámci projektu Měníme věci kolem nás, reg.č.: CZ.1.07/3.1.00/37.0236, který je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky. Další férová snídaně proběhne 10. května 2014.

Iljana Beránková,
Centrum rozvoje Česká Skalice
iljana.berankova@centrumrozvoje.eu

VLCI A RYSI ZNOVU OBJEVUJÍ KRKONOŠE

tl Acorn

023°F -005°C

Nejen stopy, ale i stržená spárkatá zvěř a dokonce záběry z fotopastí a fyzická pozorování dávají naději, že by se v nejvyšších českých horách mohli znovu usadit predátoři, kteří zde byli vyhubeni někdy na přelomu 18. a 19. století. Návrat velkých šelem do Krkonoš je v ovšem z řady hledisek – ekologických, ekonomických, bezpečnostních atd. – velice diskutovanou záležitostí. Zatím je však předčasné spekulovat, zda se rysy a vlci v budoucnu vrátí do Krkonoš natrvalo, či zůstane jen u náhodných návštěv jedinců či skupinek, jako je tomu v současnosti.

Rys ostrovid (*Lynx lynx*) je silně ohrožený druh kočkovité šelmy, jehož návrat do Krkonoš odborníci zaregistrovali na podzim roku 2009. Jasným důkazem o jeho existenci byla stržená zdravá srna, ulovená způsobem, který v žádném lesníkovi nenechává pochyby o tom, kdo byl lovcem. Srna měla prokousnuté hrdlo, ale přitom na místě, kde byla nalezena, nebyla žádná barva. Navíc místo nálezu

bylo tím samým místem, kde ji predátor ulovil – musel být natolik silný, že kořist zadával a držel na jednom místě, dokud nezhasla. Na rysa ukazuje i fakt, že ze srny byl načat pouze zadní běh. Od té doby jsou registrovány jeho pobytové stopy pravidelně na různých místech Krkonoš, což dává naději, že by v Krkonoších mohli žít čtyři jedinci. Poslední nález stop rysa je z druhé poloviny ledna 2013,

poté byl spatřen, jak přebíhá silnici u Špindlerova Mlýna.

Ochránci přírody na polské straně hor mají s výskytem rysa také zkušenosti. Kromě pobytových stop však již našli otisky jeho tlap a jednoho rysa dokonce v Jizerských horách srazilo auto.

V krkonošských hvozdech byl rys hojný v 17. a 18. století. Od začátku 19. století je považován za vyhynulého. V současné době roz-

03.27.2013 17:50:10

šíření rysa brání likvidace jeho přirozeného prostředí – domovem jsou mu oblasti smíšených a jehličnatých lesů středních a vyšších poloh, optimálně s bohatým podrostem a skalními útvary, málo dotčené lidskou činností a lidmi málo navštěvované. Teritorium dospělého rysa závisí na úživnosti prostředí a pohybuje se od několika desítek po několik stovek kilometrů čtverečních.

Druhou velkou šelmou, která je v ohnisku pozornosti ochránců, je **vlk** (*Canis lupus*). Úspěšný návrat vlků do relativně nedaleké Lužice dával naději, že v příštích letech bude šance zaznamenat přítomnost vlků i v nejvyšších českých horách. Na podzim 2012 Správa Krkonošského národního parku skutečně dostala zprávu od místních obyvatel z východních Krkonoš, kde byla pozorována pětičlenná vlčí skupina.

„Jeden z prvních „průzkumníků“ se k nám do východních Krkonoš vydal v podzimních měsících roku 2011. A tentokrát – na podzim 2012 – byla návštěva zjevně početnější. Musím přiznat, že při hustotě osídle-

ní a návštěvnosti Krkonoš bych ještě před dvěma lety něčemu takovému nevěřil. Vypadá to ale, že se naděje stala skutečností,“ říká k tomu zoolog Správy KrNAP Jiří Flousek.

Až do poloviny 19. století vlci tvořili nedílnou součást krkonošské fauny a fungovali tu jako přirození regulátoři stavů zvěře i menších predátorů. V roce 1400 se uvádí hojný výskyt vlků v Obřím dole, s postupující kolonizací hor ovšem začalo být vlkům krušno. V 17. století uvádí setkání s vlkem několik pocestných, přecházejících Krkonoše. Na slezské straně hor byla skolená vlčice se sedmi vlčaty v roce 1761. Poslední vlk byl na české straně skolen v roce 1842 a na severní, slezské, v roce 1810. Později do Čech přebíhali vlci v zimě z východu z Polska, Beskyd a Karpat. Po druhé světové válce byla tu a tam hlášena pozorování vlků, ovšem šlo spíše o záměnu se zatoulanými či zdívočelými psy.

Velké šelmy mají nezastupitelnou úlohu v udržování přírodní rovnováhy mezi býložravci a lesní vegetací. Pokud je lesní zvěř na

vlka či rysa zvyklá, nezdržuje se dlouho na jednom místě, stává se plachou a těžko ulovitelnou. Jídelníček šelem pak tvoří hlavně slabé a nemocné kusy. Šelmy tedy zlepšují zdravotní stav své kořisti a brání šíření mnohých chorob. Vyhubením vlků a rysů ztratili srnci a jeleni přirozené nepřátele. Přemnožená zvěř nadměrně spásá mladé stromky, lesní byliny, okusuje sazenice a brání tak obnově lesa. Vlci chrání les před přemnožením jelenů a divočáků, rys před nadměrným počtem srnců. Takzvaná zpětná vazba zaručuje, že se tyto šelmy nepřemnoží a svoji kořist zcela nevyhubí. Úbytek potravy totiž následně vede k většímu úhynu mláďat šelem a někteří dospělí jedinci odcházejí do jiných oblastí. Dalším důsledkem rozšíření velkých šelem může být i snižování početnosti přemnožených lišek, které byly v Krkonoších hlavním důvodem vyhynutí tetřeva hlušce.

Daniel Bílek, Správa Krnap
dbilek@krnap.cz

AKČNÍ PLÁN EVVO V KRÁLOVÉHRADECKÉM KRAJI NA LÉTA 2013–2015

Zastupitelstvo Královéhradeckého kraje schválilo v lednu 2013

Akční plán environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty

v Královéhradeckém kraji na léta 2013–2015 (č. usnesení

ZK/3/123/2013). Pro další léta jsou tedy opět stanoveny dílčí cíle, které

směřují k rozvoji EVVO v kraji. Akční plán je k dispozici na

www.ekologickavychova.cz/kralovehradecko/dokumenty.

Akční plán EVVO navazuje na hlavní strategický dokument v kraji v oblasti EVVO, kterým je Krajská koncepce EVVO, zpracovaná v roce 2002 a aktualizovaná v roce 2004 (schváleno Zastupitelstvem Královéhradeckého kraje č. ZK/32/1153/2004) jako dlouhodobý koncepční materiál vycházející ze státního programu environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v České republice. Jednotlivé dílčí cíle uvedené v akčním plánu směřují k dosažení „Efektivního systému EVVO v kraji v roce 2015“, definovaného v Koncepci environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty v Královéhradeckém kraji. Hlavním strategickým cílem koncepce EVVO je fungující efektivní a otevřený systém EVVO v Královéhradeckém kraji, založený na spolupráci veřejné správy, neziskového a podnikatelského sektoru. Dílčími cíli krajského systému EVVO je především zakotvení EVVO ve strategických dokumentech, vytvoření zdrojů a mechanismů stále finanční podpory EVVO, zajištění institucionální a personální podpory a zajištění systematické nabídky aktivit

a služeb EVVO vyváženě zaměřené na všechny cílové skupiny.

Zpracování Akčního plánu v Královéhradeckém kraji na léta 2013–2015 bylo zadáno jako jeden z úkolů v rámci zajištění činnosti krajského koordinátora EVVO v Královéhradeckém kraji Středisku ekologické výchovy a etiky Rýchory SEVER.

Návrh postupu zpracování nového akčního plánu byl zástupci Střediska ekologické výchovy a etiky Rýchory-SEVER, Brontosaurus Krkonoše projednán s odborem životního prostředí a zemědělství Krajského úřadu Královéhradeckého kraje a následně předložen na jednání poradního sboru EVVO dne 21. února 2012. Poradní sbor se na jednání primárně zabýval vyhodnocením plnění akčního plánu v období 2008–2012. Dále byla připravena anketa, která byla rozeslána všem subjektům dle databáze EVVO vedené krajským koordinátorem EVVO. Cílem ankety bylo zjistit: jaké finanční zdroje jsou v kraji využívány na EVVO, jaké dokumenty k EVVO pomáhají organizacím v jejich činnosti, které organizace realizují EVVO, jaké akce, programy,

projekty a služby jsou využívány v oblasti EVVO. Dále bylo zjišťováno, jaké změny v EVVO proběhly v období platnosti akčního plánu apod. Celkem bylo odevzdáno 40 vyplněných dotazníků. Nejvíce se do ankety zapojily školy a střediska ekologické výchovy. Přípomínky poradního sboru a výsledky ankety byly zpracovány do akčního plánu na léta 2013–2015. Krajský koordinátor společně s odborem životního prostředí a zemědělství a odborem školství Krajského úřadu Královéhradeckého kraje následně připravil návrh akčního plánu, včetně analýzy akčního plánu z období 2008–2012. Návrh Akčního plánu na léta 2013–2015 byl předložen členům poradního sboru na jednání v říjnu 2012, kteří ho věcně i formálně připomínkovali. Přípomínky byly zpracovány do konceptu a návrh akčního plánu byl poté předložen ke schválení orgánům kraje (Výbor pro životní prostředí a zemědělství Zastupitelstva Královéhradeckého kraje, Rada Královéhradeckého kraje a Zastupitelstvo Královéhradeckého kraje).

(red.)

SPOLU PRO LIDI A PŘÍRODU A ROCHA ZAČALA S REKONSTRUKCÍ EKOLOGICKÉHO CENTRA

O snahách organizace A Rocha přetvořit někdejší tkalcovnu Krupárna v údolí Zlatého potoka u Dobrého v Orlických horách na ekologické centrum již Ekoton psal. Od počátku bylo jasné, že získat na finanční prostředky na rozsáhlou rekonstrukci historického objektu a proměnu okolí v přírodní zahradu nebude snadné – na jaře 2013 však záměry křesťanských ekologů dostaly významný impulz v dotaci na 1. etapu rekonstrukce.

V rámci česko-polského projektu Spolu pro lidi a přírodu A Rocha získá 1,5 mil. Kč z celkových 2,3 mil. Kč nákladů (polským part-

nerem je město Radkow). Asi polovina nákladů je na stavební práce, zbytek bude sloužit společným aktivitám pro děti a zájemce z řad

veřejnosti – výukové programy, výstavy, besedy, koncerty, letní dětský tábor atd. Předmětem projektu bude vybudování multifunkční místnosti

a sociálního zařízení na Krupárně v přízemí a během dvou let uspořádání deseti společných česko-polských akcí v nově vzniklém prostoru. Společný projekt má název „Spolu pro lidi a přírodu“. Obec Radkow v rámci projektu zrekonstruuje svůj přírodní amfiteátr, kde bude také pořádat kulturní a společenské akce.

Ve chvíli, kdy byla dotace schválena, bylo vyhlášeno výběrové řízení na dodavatele stavebních prací. To bylo ukončeno 15. dubna 2013 a následující den byla uzavřena Smlouva o dílo s vítěznou stavební firmou. Staveniště bylo připravené, proto se hned druhý den rozběhla rekonstrukce. Do konce června 2013 byla stavební část projektu hotová, tak aby nově zrekonstruované prostory posloužily jako nezbytné zázemí dětského letního tábora. Velkou část prací zajišťuje A Rocha svépomocí, dobrovolnicí, a to i ze zahraničí. Celá akce se musí předfinancovat, takže investor musí mít vlastní prostředky, které do projektu na začátku vloží. V květnu letošního roku byla schválena také dotace z Královéhradeckého kraje ve výši 170 tis. Kč na spolufinancování projektu, která významně pomůže při realizaci celé akce.

Organizace A Rocha, jejíž činnost je zaměřena na ekologické výukové programy spojené s praktickými ukázkami terénních činností, vykupovala potřebný prostor a pozemky tzv. Krupárny v malebném údolí Zlatého potoka ve dvou etapách, a to v roce 2004 a 2010. Kdysi v době Marie Terezie zde stál krupařský mlýn, později byla budova přestavěna na tkalcovnu rodiny Světlíků. Objekt potřebuje mnoho stavebních úprav – od nové čističky odpadních vod, vyřešení systému vytápění či opatření budovy fasádou až po stavební úpravy interiéru – nové učebny, kuchyňku, sociální zařízení, ubytování pro přírodovědce, děti a další zájemce.

Českou pobočku mezinárodní organizace A Rocha – Křesťané v ochraně přírody založili v roce 2002 kazatel Církve bratrské Mgr. Pavel Světlík společně s britským křesťanským ekologem Keithem Morrisem a skupinou českých přátel na Prachaticku. Později bylo přeneseno její sídlo na Českoskalicko a posléze do objektu Krupárny u Dobrého.

Pavel Světlík,
A Rocha, křesťané v ochraně přírody
psvetlik@arocha.cz

INVAZE VŠUDE, KAM SE PODÍVÁŠ

Flóra České republiky čítá 3 700 až 3 900 druhů, z toho je 1 378 taxonů (tj. 26,9–28,3 %) považováno za nepůvodní – z nich je 397 druhů naturalizovaných a dalších 90 je možné považovat za invazivní; ostatní druhy se teprve nacházejí na cestě k naturalizaci – trvalému zdomácnění. Pokud se jim podaří zařadit mezi invazivní druhy, mohou daňové poplatníky stát mnoho milionů korun. Ekoton proto připravuje sérii článků zabývajících se zevrubně problematikou invazí v přírodě – zejména rostlinných.

Seriál si bude všimnout rostlin, lze říci exotických, které kolem nás běžně rostou a přitom by tu vzhledem ke své exotičnosti růst ani nemusely; zejména neopomine důkladně prozkoumat jejich vzájemné „sousedské“ vztahy s květinou domácí – hlavně těch, jejichž přítomnost vede k utlačování druhů domácích. „*My jsme invazivní rost-*

liny a jdeme k vám“ – to by mohlo být jejich úderné heslo. Jenže ony k nám nejen jdou, jedou, letí, plavou atd. Ony tu už jsou, všude kolem nás, i když na první pohled se tváří nenápadně! Není však na místě je ignorovat – útočí postupně, někdy i náhle a razantně. Útoky vedou ze zálohy, a navíc v době, kdy člověk má starosti s něčím úplně ji-

ným (příkladem je nekompromisní nástup křídlatek v povodí Jizery po povodních v roce 1997).

Řekne-li se invaze spojenců do Normandie, invaze do Iráku či invaze kobylek, máme hned představu, co daná věta říká. Průnik něčeho cizího do něčeho původního, netknutého, svobodného atd. Takové invaze však nemusejí být

a priori vnímány negativně. Avšak témata rostlinných nebo živočišných (obecně biologických) invazí nevěstí nic dobrého – jak ilustrují jednotlivé příklady.

Biologické invaze byly pro vědu objeveny poměrně nedávno. První člověk, bližší se zabývající invazivními procesy, byl britský vědec z Oxfordu, Charles Sutherland Elton (1900–1991) – dá se říci náš současník. Tvrdil, že „*nebezpečí biologických invazí se dá zařadit hned za nebezpečí, která dokážou přirozené ekosystémy přímo zničit*“. Tuto tezi si můžeme docela konkrétně ilustrovat. Představme si květnatou loučku s orchiděmi, pro niž *prvořadým nebezpečím* může být třeba bagr s úkolem shrábnout zeminu pro potřebu výstavby. Dle Ch. S. Eltona můžeme na hned druhé místo ve frontě nebezpečnosti zařadit invazivní organismy a jejich chování: umíte si představit, jak by loučka dopadla, kdyby ji za pár let porostly ničím neohrožované křídlatky?

Pádňější než představa zarostlého palouku je však řec čísel, již

dnešní *Homo oeconomicus* rozumí asi nejlépe. Každoročně se opakující ztráty ekonomiky USA vlivem biologických invazí se odhadují na 138 miliard dolarů, tj. cca 2,346 bilionu Kč. V Evropě jsme na tom „podstatně“ lépe: 10 miliard eur ročně, tj. celkem zanedbatelných 250 miliard korun. K těmto pozoruhodným číslům je nutné dodat, že do uvedeného evropského odhadu jsou započítány pouze škody způsobené deseti procenty invazivních druhů, u kterých dokážeme jejich ekonomický dopad zhruba vyčíslit. U zbylých devadesáti procent to zatím neumíme.

Odkud a jak?

Způsobů záměrné i nechtěné přepravy rostliny, živočicha či jejich zárodku z jednoho konce světa na druhý existuje celá řada. Ponechme stranou přirozené způsoby šíření pomocí vlastních schopností druhu a soustředme se na aktivity lidské, jež hrají v invazivních procesech dominantní roli. Cesty ne-

původních druhů na nová působiště jsou z velké části totožné s dráhami běžných lidských komunikací po souši, po moři i ve vzduchu. Cizí druhy se nejčastěji svezou s nějakou plodinou, surovinou nebo materiálem jako běžná a nevytříditelná příměs. Klasickým příkladem je bizarně vyhlížející houba květnatec Archerův (*Clathrus archeri*), který se z domovské Austrálie do Evropy dostal lodí s dováženou vlnou.

Mohou nám uškodit, nebo se dají nějak využít?

Odpověď na otázku lze najít výše. Vyčíslené ekonomické škody hovoří jasně. Nevyčíslené, ale více než tušené škody na biodiverzitě varují a vyzývají k uplatňování principu předběžné opatrnosti. O cílené využitelnosti některých druhů lze vést rozsáhlé polemiky. Například, zda v době zvýšené poptávky po obnovitelných energiích se vyplácí rizika spojená s pěstováním cizích rychle rostoucích druhů rostlin?

Je třeba je zničit? Jak?

Nemusíme okamžitě ničit či hubit vše, co se na první pohled zdá nepůvodní. Nehledě na to, že „nepůvodní“ ještě hned neznamená „invazivní“. Nový nepůvodní druh, ať se k nám dostane jakkoli, ještě nemá trvale zajištěnou zdejší existenci. Nejdříve se musí tzv. naturalizovat – stát se schopným na novém působišti trvale žít a rozmnožovat se bez lidského přičinění. Teprve když svou přítomností začne utlačovat druhy domácí, stává se druhem invazivním a tedy pro domácí biodiverzitu nebezpečným.

Portréty těchto nebezpečných druhů, které přidávají vrásky na čelech ekologů i ekonomů (o zahrádkářích ani nemluvě) budou k nalezení v následujících číslech Ekotonu. Jako první přijde na řadu šťovík alpský.

Tomáš Janata, Správa Krnap
tjanata@krnap.cz

Škola oživí kapli

Většina vesnic tradičně mívala dvě kulturní centra – školu a kostel. V Kocbeřích, podhorské obci na Trutnovsku s 500 obyvateli, to však již delší dobu neplatilo, neboť novorománská kaple sv. Floriana byla uzavřena pro rekonstrukci. To se však nyní změní a v rámci projektu Škola pro udržitelný život se obě zařízení dokonce propojí.

Místní málotřídí základní škola, která má dvě třídy se žáky prvního až pátého ročníku a patří k ní také mateřská škola, již v minulosti uskutečnila řadu environmentálních projektů, které byly ku prospěchu místní drobotině i obci. Například v minulém školním roce získala krajský grant na podporu projektu „Kudy kam od vás k nám“, jehož cílem bylo zajistit bezpečnější pohyb žáků kolem silnice. A letos v červnu znovu uspěla v grantovém klání a jako jediná v Královéhradeckém kraji obdržela dotaci Nadace Partnerství na projekt „Oživme naši kapli pro společná setkávání“.

„V loňském školním roce získala obec Kocbeře od královédvorského děkanství kapli sv. Floriana, která je naproti škole a ta v ní pořádá adventní koncerty. Objekt byl dlouho nevyužívaný a s ohledem na umístění v bývalých Sudetech i ateismus místních obyvatel značně zanedbaný – téměř nemá vnitřní výzdobu,“ vysvětluje ředitelka školy Mgr. Sofie Hladíková, a dodává, že škola společně s partnery kapli vymaluje a vyzdobí.

„V úvahu připadají malířské výzdoby kolem oken i obrazy namalované žáky, případně výtvarníky, s nimiž spolupracujeme,“ plánuje Hladíková. Inspirací pro ně bude výzdoba kaple v Lázních pod Zvičinou, provedená žáky základní školy v Nemojově.

Program Škola pro udržitelný život je společný grantový program

Nadace Partnerství a Střediska ekologické výchovy SEVER, který běží již od roku 2004. Začínal nejprve na Královéhradecku a postupně se úspěšně rozrostl do celorepublikové působnosti. Podporuje školy, které ve spolupráci s místními obyvateli hledají společně řešit aktuální problém, který je ku prospěchu jejich obce či města. Nadace Partnerství pro tento účel disponuje prostředky z fondů firmy Toyota a letos z nich 8 školám z celé republiky poskytne dotace v celkové výši 260 000 korun. ■

(yb)

Olej znovu a jinak – zapojte se i vy!

Středisko ekologické výchovy a etiky Rýchory-SEVER a firma Podlahy a dveře, s.r.o. nabízí účast v projektu, který pomáhá ochraně životního prostředí a zároveň přinese zúčastněným organizacím finanční prospěch.

Rostlinný olej se hojně využívá jak v domácnostech, tak jídelních zařízeních. Je to zároveň surovina, kterou po jejím prvním použití lze vrátit do výroby. Využívá se jako mazivo pro České dráhy, příměs do kosmetiky, příměs do krmných směsí, přídavné palivo k roztápění kotlů při nájedzu tepláren a elektráren nebo jako akcelerační prostředek při výrobě bioplynu.

Firma Podlahy a dveře, s.r.o. a Středisko SEVER jako hlavní partner zajistí odvoz použitého oleje na uskladnění této suroviny, dodají zdarma vhodné barely a budou je pravidelně vyměňovat za prázdné. Na oplátku je požadována

smlouva o dodávání rostlinných olejů (bez závazného množství) a aktivní komunikace při zjišťování evidence nasbíraného oleje. Nejpilnější sběrači budou odměňováni věcnými dary. SEVER připravuje pro tento projekt také motivační program určený žákům a pedagogům českých škol. ■

Jaromír Kvasnička
mirek.kvasnicka@
ekologickavychova.cz

Rýchorská bouda má nájemce

Začátkem května změnila provozovatele Rýchorská bouda, po léta populární ekologické vzdělávací centrum ve východních Krkonoších. Nově jím bude Alena Dušková z Velké Úpy, která spravuje také penzion Supraphon.

Správa Krnap pronajala své zařízení z úsporných důvodů. Rýchorská bouda, která od roku 1976 sloužila jako ekovýchovné středisko Správy Krnap a dodnes na ni vzpomínají tisíce dětí a dalších již odrostlých klientů, by časem měla opět nabízet i ekovýchovné programy. „Chceme lidem nabídnout služby bufetu, na který jsou zvyklí, a do boudoucnosti i restaurace. Zajistíme i ubytování, a to za hubičku, tedy levně pro všechny. Plánujeme se zaměřit na školní skupiny, na sportovce, i na rodiny s dětmi. Pokusíme se navázat na dřívější programy s ekologickou tematikou a zprostředkovat je našim klientům“, upřesnila Dušková. ■

Dan Bílek, KRNP
dbilek@krnap.cz

ŽÁCI Z GHANY PŘIJEDOU DO HORNÍHO MARŠOVA

Mezinárodní projekt *Global Literacy for a Fairer World! – Globální výchovou za spravedlivější svět!* se přehoupł do poslední třetiny. Přestože se projekt pomalu chýlí ke konci, neztrácí na dechu a připravuje další aktivity.

Partneři projektu nedávno dokončili příručku pro učitele „*Přehod' výhybku, nedívej se na svět černobíle*“. Pedagogové v ní najdou řadu aktivit vhodných k použití ve výuce základní školy. V krátkosti se také mohou seznámit s výukovou metodikou „filosofie pro děti“. Aktivity se točí kolem globálních

témat: spravedlivý obchod, světové bohatství a chudoba, hlad, podpora chudých států, naše předsudky a stereotypy o rozvojovém světě, nerovnost, vzájemná provázanost světa apod. Aktivity jsou využitelné jak v hodinách zeměpisu nebo občanské nauky, tak k výuce českého jazyka a literatury (porozumění

a práce s textem, vyjadřování vlastních myšlenek, psaní textu). Pokud máte o tuto příručku zájem, neváhejte nás kontaktovat.

Dalším výukovým materiálem je již druhý film, který popisuje život v Ghaně a některé jeho zajímavosti. K filmu, stejně jako k předešlému, byl vytvořen výukový program,

**ČESKÁ REPUBLIKA
POMÁHÁ**

používající metody kritického myšlení a model učení E-U-R. Nový film je možné zhlédnout na internetových stránkách projektu <http://global-literacy.yolasite.com> v sekci Czech Republic.

Bezesporu nejvýznamnější aktivitou v tomto projektovém roce bude návštěva z Ghany. Na konci září 2013 odtamtud přijedou do České republiky tři žáci s učitelkou. Seznámit se s nimi můžete pomocí prvního výukového videa Daniel's Classical – ve filmu bylo možné nahlédnout do domovů dětí, které nyní potkáme osobně. Stráví v Čechách celkem 10

dní, zprvu poznáváním republiky, pak společně s vybranými českými žáky stráví několik dní v Krkonoších – ubytují se na nově zrekonstruované faře v Horním Maršově, kde se vzájemně seznámí a budou mít možnost poznávat zdejší přírodu. Pro učitele bude připraveno diskusní setkání s ghanskou učitelkou Elizabeth Ahadzi.

„Návštěva z Ghany bude použitelným prvkem projektu. Rádi bychom při návštěvě opět natáčeli, aby o akci mohl vzniknout krátký dokument. Pro dvanáctileté děti z Ghany bude tato cesta bezspo-

ru velkým dobrodružstvím,“ soudí o projektu jeden z jeho realizátorů Tomáš Brabenec.

Projekt je financován z prostředků Evropské unie. Byl podpořen Českou rozvojovou agenturou a Ministerstvem zahraničních věcí ČR v rámci Programu zahraniční rozvojové spolupráce ČR. Aktuální informace o celé akci viz webové stránky Severu www.sever.ekologickavychova.cz.

Milada Dobiášová, SEVER
milada.dobiasova@ekologickavychova.cz

BARTÁKŮV HRNEC OPĚT V KRÁLOVÉHRADECKÉM KRAJI

Nejlepším ekologicky hospodařícím zemědělcem v České republice se v roce 2012 stal Ondřej Podstavek s rodinou, který provozuje ekofarmu v Bozeticích blízko Borohrádku. Na konci května 2013 převzal za svou práci ocenění, tzv. Bartákův hrnec.

Oceněný Ondřej Podstavek začal hospodařit v roce 1993 v Šachově – doslova s jednou kravkou a na několika hektarech půdy. Statek rozšiřoval pronájmem i koupí půdy a zvěřováním stáda dojnic. V roce 2001 získal certifikát na ekologické hospodaření a v roce 2003 s rodinou přesídlil na samotu Bozetic. Několik let trvalo, než zrekonstruoval historické budovy statku a chléva s kravinem, zkulturnil dvůr, pořídil moderní techniku na pole, vybudoval mléčnici a místnou pro prodej ze dvora. Ondřej Podstavek se snaží udržovat rovnováhu mezi rostlinnou a živočišnou produkcí, protože to tak dělali i jeho předci.

Stará se o 35 dojnic, které se pasou od jara do podzimu i s telaty venku, všechny má pojmenované. Na chov dojnic navazují další aktivity – pastevní odchov býků pro maso, chov slepic a malochov prasat. Na 100 hektarech pěstuje široký sortiment obilnin a zelená krmiva. V biokvalitě také pěstuje zeleninu, brambory a bylinky. Všechny produkty si lidé na jeho ekofarmě mohou zakoupit.

Autorem každoroční ceny pro nejlepšího ekozemědělce roku je Ing. Richard J. Barták, CSc, jeden ze tří zakladatelů nadačního fondu a nestor ekologického zemědělství v České republice. Cenou je putov-

ní pohár zvaný „Bartákův hrnec“ letos naplněný dvěma tisícovkami zlatáků (čerstvě ražených desetikorun). Zlatáky si odměnění ponechají a „hrnec“ za rok vrátí, aby mohl být předán dalšímu držiteli. Tato akce už vstoupila do historie českého ekologického zemědělství – mezi ekologickými zemědělci je velmi známá a pozitivně vnímaná, jako skutečné ocenění jejich mnohaleté, vytrvalé a často málo oceňované práce. Hrnec je předáván v rámci malé slavnosti a k programu dne patří prohlídka celého ekologického hospodářství s exkurzí po okolí s odborným výkladem majitele. Tato slavnost se koná vždy v poslední květnovou sobotu.

Bartákův hrnec je udělován od roku 1992, ekologicky hospodařícímu zemědělci. V rámci Královéhradeckého kraje byl letos udělen popáté (v roce 1996 obdržel tuto cenu Jaroslav Netík ze Spáleniště u Dobrušky, v roce 2007 Ivan Karbusický z Krkonoš, v roce 2008 Bedřich Plíšek z Vinice u Hořic a v roce 2010 Simona Adamcová z Rokytniku u Hronova). Cenu organizuje a předává Nadační fond Bartákův hrnec.

Více informací o Bartákově hrnci naleznete na stránkách www.nfbh.cz. Ekofarmu O. Podstavka lze po telefonické domluvě navštívit kdykoliv.

(red.)

Bleší trh a dobročinný šatník – pro dobrou věc

Vila Čerych se v neděli 5. května 2013 akcí „Bleší trh a dobročinný šatník“ proměnila v jeden velký bazar. Daly se zde koupit zajímavé předměty, které jejich majitelé už nepotřebovali, ale nechtěli je prostě vyhodit, a tak mohly potěšit ještě někoho jiného. A navíc – dobrý pocit, že se prodloužila doba používání věcí a podpořilo šetrnější spotřebitelské chování, jistě také není k zahoezení!

Ranní deštivé počasí způsobilo, že namísto v zahradě pod širým nebem a rozkvetlými stromy našli prodejci blešího trhu útočiště uvnitř vily. Halu i velkou seminární místnost zase zaplnilo darované oblečení z druhé ruky, které bylo představeno také při módní přehlídce. Mnohé zajímavé kousky za pár korun si tak našly nové majitele a výtěžek z jejich prodeje (přes 3 000 Kč) obohatil veřejnou sbírku na obnovu rozárie v zahradě Vily Čerych. Kromě ladných pohybů modelek a charismatického modela mohli návštěvníci obdivovat i netradiční hudební nástroje a umění bubeníků skupiny „Rytmy sběrného dvora“. Ti předvedli, že

hrát se dá téměř na všechno a že dovedou udělat z nepotřebných věcí užitečné. Do bubnování na plastové sudy zapojili i publikum. A když se umoudřilo počasí, pod kvetoucími magnóliemi bubnovali malí i velcí. Jejich úsměvy dokazovaly, že si to všichni užili. Akce proběhla v rámci projektu Měníme věci kolem nás, reg.č.: CZ.1.07/3.1.00/37.0236, který je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky. ■

*Iljana Beránková,
Centrum rozvoje Česká Skalice
iljana.berankova@centrumrozvoje.eu*

Praktická ornitologie v ZŠ Lánov

Cílem ornitologického projektu, jehož hlavním partnerem je KRMAP, je podpořit zájem dětí o přírodovědné předměty. Projekt se bude naplňovat v ZŠ Lánov v letech 2012 až 2014. Finančně je plně podpořen z Operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost. Žáci čekají praktická ornitologická cvičení v terénu i interiéru, besedy, semináře, filmy, výroba krmítek a ptačích budek a jejich pravidelné pozorování.

Vybraní žáci se vypraví na tři čtyřdenní terénní akce přímo do Krkonoš. Dosud proběhl tzv. Ptačí den, kdy se žáci mimo jiné seznámili s kroužkováním a odchytů ptáků

a zhlédli sokolnickou ukázkou dravců. Dále se konalo již několik besed na téma ptačího stěhování, zimního přikrmování a ptáků horských oblastí. Děti prostřednictvím ptačích hlasů vábily ptáky, postavily a vyvěsily celkem 120 ptačích budek. V dalším období proběhly praktické kontroly zahníždění budek a stavba čapího hnízda. První soustředění na Pomezních boudách v Krkonoších absolvovala čtyřicítka dětí. Z projektu byly již nakoupeny webkamery, dalekohledy, atlasy a další materiál především na výrobu budek a krmítek. ■

*Dan Bílek, KRMAP
dbilek@krnap.cz*

Comenius viridis – nový projekt ekologické výchovy ve školách

SEVER se stal partnerem nového ekologicko-výchovného projektu Comenius viridis, jehož cílovou skupinou jsou krkonošské školy. Bude realizován spolu s Krkonošským národním parkem a polským Karkonoski Park Narodowy. V první etapě budou připravovány výukové programy pro základní a střední školy, které budou žáci navštěvovat v rámci exkurzí a seminářů pořádaných partnery. Celkem bude vytvořeno 24 nových nebo inovovaných programů, každý z partnerů vytvoří 8 programů.

K realizaci programu budou připraveny metodiky, výukové materiály a také dojde k nezbytnému technickému a materiálovému vybavení vzdělávacích center. V druhé fázi projektu bude probíhat pilotní testování na 5 českých a 5 polských školách. Ve třetí fázi se vzdělávací programy nabídnou ve školním roce 2014/2015 ostatním školským zařízením. Pro žáky pilotních škol budou připraveny 3 společná setkání. Pro pedagogy a odborníky budou připraveny dva hodnotící workshopy a závěrečná konference. Projekt podpořil Operační program přeshraniční spolupráce Česká republika – Polská republika 2007–2013. ■

*Elžka Hájková
eliska.hajkova@ekologickavychova.cz*

KRÁLOVÉHRADECKÉ KRAJSKÉ KOLO 18. ROČNÍKU EKOLOGICKÉ OLYMPIÁDY

Ve dnech 18.–19. dubna 2013 proběhlo v Ekocentru Orlice v Podorlickém skanzenu v Krňovicích krajské kolo Ekologické olympiády pro Královéhradecký kraj. Zúčastnilo se ho celkem 13 tříčlenných týmů z deseti různých středních škol z celého kraje. Tématem byla voda v krajině se zaměřením na revitalizace vodních toků a přírodu v okolí řeky Orlice. Vítězem krajského kola se stal tým studentů Biskupského gymnázia Bohuslava Balbína z Hradce Králové.

Vítězný tým soutěžil ve složení Jakub Ležík, Irena Jamborová a Michal Zych (v roce 2012 totéž družstvo obsadilo 2. místo). Na druhém místě se umístilo družstvo Gymnázia Dvůr Králové nad Labem ve složení Daniel Bohutínský, Anežka Skurčáková a Jan Frieda, a třetí místo obsadil opět tým Biskupského gymnázia Bohuslava Balbína ve složení Michal Štulpa, Jan Pražák a Denisa Mládková. Do celostátního kola, které se konalo 14.–16. června 2013 v ekocentru Chaloupky v Kněžicích (Kraj Vysočina), postoupil vítěz kola krajského.

Soutěž krajského kola se skládala z několika částí. Především z teoretického testu, ověřujícího znalosti studentů v oblasti ekologie a ochrany přírody, krajiny a vod, dále z hlavního praktického úkolu, zahr-

nujícího čtyři zadání na konkrétních stanovištích přímo v terénu, a z poznávání rostlin a živočichů, vázaných zejména na vodní prostředí. Patřila do ní i soutěž v poznávání historických předmětů, které lidé v minulosti používali v domácnostech či při řemeslné a zemědělské činnosti, a které nějakým způsobem souvisejí s vodou. Letošní novinkou byla domácí úloha, která byla účastníkům zadána v předstihu, a na vlastní soutěži byly jimi prezentovány výsledky řešení – šlo o nalezení příkladu nevhodné úpravy či jiného negativního zásahu do vodního toku nebo jiného vodního útvaru v místě bydliště či školy, a návrh opatření k nápravě.

Pozitivním výsledkem soutěže byla zejména vysoká kvalita výsledků domácí úlohy, a to po od-

borné stránce i z hlediska úrovně zpracování včetně vlastní prezentace před publikem. Přínosem je také fakt, že v domácím úkolu se studenti často věnovali možnostem revitalizací a zlepšení ekologické hodnoty některých citlivých míst a toků v kraji. Potvrdila se také mimořádná kvalita výuky biologie a ekologie na některých středních školách v regionu.

Krajské kolo pořádal Český svaz ochránců přírody – základní organizace Orlice (ZO ČSOP ORLICE) ve spolupráci s Krajským úřadem Královéhradeckého kraje, Muzeem východních Čech Hradec Králové a ZO ČSOP Jaro Jaroměř. Více informací o soutěži: www.ekolympiada.cz.

Adam Záruba, ZO ČSOP Orlice
adam.zaruba@krnovice.cz

NA MODRÉM DOMĚ ŘADÍ TCHOŘ

Možnost odpočinku i získání poznatků, pobyt mezi přátelskými lidmi v prostředí vesnice se zachovalou architekturou a v dosahu harmonické přírody – to je jádro pozvání do Ekocentra Modrý dům v Kosteleckých Horkách. Patří k němu i příležitost ke kontaktu s hospodářskými zvířaty a tradičními řemesly, a letos tak trochu i pozadí „ekologického dobrodružství“ – centrum totiž sužuje nepříjemný návštěvník z živočišné říše.

Bezesporu tchoř – chodí v noci, takže je jisté, že programy ekologické výchovy ho nezajímají. Už mu padlo za oběť několik slepic a jedna kachna z hejna indických běžců,

které zde chovají kvůli španělským slimákům. Na letošní kůzlata ani jehňata si našťěstí netroufнул.

Pokud jde o denní návštěvníky, pro letní a podzimní sezónu je tu

Rodinné a skupinové programy na objednávku:

- **Pečení chlebových placek** | Mletí obilí na středověkých mlecích kamenech a na jednoduchém mlýnku, výroba těsta a pečení chlebových placek v primitivní peci, na kamenech nebo na plátech.
- **Len** | Práce se lnem na trdlíci a vochlíci. Technika tkaní: tkaní na rámu, na karetkách a na tkalcovském stavu.
- **Vlna** | Technologie zpracování vlny: střih, čištění, vyčesávání, spřádání a plstění. Výroba plstěné kuličky, zvířátka, plstění na mokro a výroba květiny či brože.
- **Sýr** | Dojení koziho mléka a výroba sýra tradičním způsobem. Syrovátka, měkký nezrající sýr, vegetariánský sýr. Ochutnávka.
- **Život včel** | Seznámení s životním cyklem včel s ukázkou včelího úlu. Význam včel a včelích produktů pro člověka dřívě a dnes. Návštěva u včelařky.
- **Výroba svíček** | Výroba svíček technikou máčení, odlévání a stáčení.

tradičně připraveno několik nových zážitkových programů pro rodiny s dětmi nebo skupiny turistů. Díky podpoře Královéhradeckého kraje vzniklo také pár zcela nových ekoprogramů pro školy, mezi které patří například seznámení s lučním ekosystémem v jarním a letním aspektu, s problematikou osvětle-

ní a světelných emisí v globálním kontextu nebo program věnovaný historii a současnosti svícení. Přijďte! Ubytovat se můžete buď v turistické ubytovně ve škole, nebo přímo v roubeném statku Modrý dům.

Programy i ubytování lze objednat na tel. 739 035 460 nebo

739 257 170 a na e-mailu inexkhorky@seznam.cz. Středisko naleznete také na facebooku www.facebook.com/INEXK.Horky, nebo na webu www.inexsda.kosteleckehorky.cz.

Mgr. Šárka Kulišková,
INEX – SDA Kostecké Horky
inexkhorky@seznam.cz

JAK NA POBYTOVÉ PROGRAMY S ENVIRONMENTÁLNÍ TÉMATIKOU

Jak na pobytové programy s environmentální tematikou?

To je otázka, kterou si středisko ekologické výchovy SEVER klade již téměř dvacet let a poslední tři roky hledá odpověď prostřednictvím projektu *Týden pro udržitelný život – vzdělávací pobytový program pro žáky ZŠ a SŠ*. Výsledky tohoto projektu (publikace, web aj.) je možné využít při realizaci pobytových programů, projektových dnů, začlenit do výuky či dalšími způsoby aplikovat v pedagogické činnosti.

K výstupům projektu patří mimo jiné tři publikace pro různé věkové kategorie (pro žáky 1.–5. tříd ZŠ, pro žáky 5.–7. tříd ZŠ a pro žáky 8.–9. tříd ZŠ a SŠ), které popisují metodiku vzdělávání a získávání zpětné vazby. Dalším důležitým výstupem je interaktivní web, který vznikl jako doplněk a podpora výukových programů. Zde si žáci ověřují a rozšiřují znalosti získané při environmentálním pobytovém programu na středisku SEVER. Programy na webu částečně vycházejí z programů realizovaných na pobytovém programu. Žáci zde doplňují, zkoumají či hledají informace, které mohou podporovat

jejich vztah k životnímu prostředí. Na webu je také sekce věnovaná metodickým materiálům pro pedagogické pracovníky. Web si lze vyzkoušet na adrese <http://tyden ekologickavychova.cz/>.

Hlavním cílem projektu, který byl podpořen v rámci Operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost, bylo propracovat metodiku týdenních environmentálních pobytových výukových programů jako účinné formy realizace průřezových témat (zejména EV). Mezi hlavní cíle patří rozvíjet klíčové kompetence žáků, probudit zájem o oblast životního prostředí a zvýšit jejich občanskou

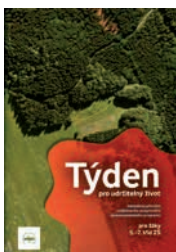
angažovanost. Využijte mnohaleté zkušenosti, které jsou popsány ve třech metodických publikacích, nebo navštivte interaktivní web, který rozšiřuje a navazuje na programy realizované v rámci pobytového programu střediska SEVER. Máte-li zájem získat další informace či přijet na pobytový program, můžete kontaktovat středisko SEVER, sever-hm@ekologickavychova.cz, 739 203 205.

Jaromír Kvasnička, SEVER
mirek.kvasnicka@ekologickavychova.cz

NOVÉ PUBLIKACE

Týden pro udržitelný život (1., 2., 3. díl)

Metodická příručka vzdělávacího pobytového environmentálního programu pro žáky prvního a druhého stupně ZŠ a SŠ. Praktická pomůcka pro pedagogy, kteří se chtějí dozvědět více informací o programu, který je nabízen i pro lektory, pokud chtějí podobný program realizovat. V úvodu se čtenář seznámí se způsobem vyhodnocování účinnosti programu a jeho výsledků během ročního pozorování. V následujících kapitolách je představena náplň jednotlivých dní a činností (teambuilding, malované diářky, zpracování lnu, zdravý a nemocný les, vyhynulá zvířata, welfare hospodářských zvířat, vnímání příro-

dy všemi smysly, řemesla, krajina a výroba papíru, krkonošská exkurze). V závěru lze nalézt seznam použitých pomůcek a literatury.

Cena: 110 Kč

Možnost objednávky: <http://sever.ekologickavychova.cz/e-shop/>

Možnost množstevní slevy a osobní domluvy: jana.skuckova@ekologickavychova.cz, tel. 734 310 969

Jak se máte, Cibulkovi?

Knížka čtvercového formátu, která nabízí tipy na ekologicky šetrný způsob hospodaření v domácnosti. Spolu s rodinou Cibulkových (dědeček, babička, otec, matka, syn, dcera, pes, kočka, křeček) prožijeme kalendářní rok, budeme sledovat změny v přírodě, řešit běžné problémy a nacházet odpovědi na otázky ohledně ekologického vedení domácnosti.

Na každý měsíc v knížce najdete také námět na rukodělný výrobek, váží se k danému období. Výrobky zpracovávají přírodní materiály nebo recyklují materiály odpadní

(papír, plasty). Vtipný doprovodný text a kresby autorky Lenky Hronešové pomohou čtenáři zorientovat se v problematice environmentálně ohleduplného hospodaření a života vůbec, a potěší i pobaví celou rodinu. Publikace je vhodná nejen pro domácí čtení s dětmi, ale i např. pro prvouku, pracovní činnosti.

Cena: 44 Kč

Možnost objednávky: <http://sever.ekologickavychova.cz/e-shop/>

Možnost množstevní slevy a osobní domluvy: jana.skuckova@ekologickavychova.cz, tel. 734 310 969

Do krajiny za land-artem

Praktické využití land-artu pro pedagogy a lektory environmentální výchovy.

Útlá inspirativní publikace neobvyklého formátu přináší tipy na využití hravých technik land-artu během venkovních aktivit v každém ročním období. Je určena především pedagogům a lektorům environmentální výchovy, ale inspiraci pro pobyt v přírodě v ní nalezne každý. Najdete zde praktické příklady realizací uměleckých děl v krajině, scénáře tří uskutečněných workshopů, mnoho barevných fotografií i bohatý doprovodný text. Dozvíte se, proč a jak právě land-art

přispívá k tvorbě vztahu k životnímu prostředí a krajině. Land-artová tvorba se odehrává v rozmanitých typech krajiny od polabských nížin až po krkonošské louky.

Nechte se autorkami publikace pozvat k uměleckému vyjádření v krajině i vy!

Cena: 169 Kč

Možnost objednávky: <http://sever.ekologickavychova.cz/e-shop/>

Možnost množstevní slevy a osobní domluvy: jana.skuckova@ekologickavychova.cz, tel. 734 310 969

KALENDÁŘ AKCÍ

PODORLICKÝ SKANZEN KRŇOVICE

21.–22. září 2013, sobota–neděle, od 10:00

STARÁ ŘEMESLA

Den zaměřený na ukázkou starých řemesel dříve běžných na venkově s možností si některé práce vyzkoušet.

14.–15. prosince 2013, sobota–neděle, od 10:00

VÁNOCE VE SKANZENU

Akce uzavírá sezónu ve skanzenu. Přijďte nasát atmosféru vánočních interiérů. Součástí programu budou drobné dílny a ochutnávka tradičních vánočních pokrmů.

ZOO DVŮR KRÁLOVÉ

4.–6. října 2013

DNY ZVÍŘAT V ZOO (NABÍRÉ 30 LET)

26. října–3. listopadu 2013

TÝDEN DUCHŮ

5. prosince 2013

MIKULÁŠ V ZOO

30. listopadu 2013 až 5. ledna 2014

VÁNOČNÍ ZOO

CENTRUM ROZVOJE ČESKÁ SKALICE

24. srpna 2013, sobota, od 14:00

BENEFICE PRO ZAHRADU VILY ČERYCH

Společenská akce ve Vile Čerych v České Skalici s kulturním programem, jejíž výtěžek bude věnován na znovuobnovení rozárie v zahradě Vily Čerych.

15. října 2013, úterý, od 10:00

SEMINÁŘ O EKOLOGICKÉ VÝCHOVĚ A OCHRANĚ PŘÍRODY V ČR A V POLSKU

Seminář o ekologické výchově a ochraně přírody v ČR a v Polsku spojený s exkurzí do NPP Babiččino údolí.

Koná se v rámci projektu Podpora ekologické výchovy v Kladském pomezí.

Místo konání: Vila Čerych, Česká Skalice + Ratibořice

19. října 2013, sobota, od 14:00

SLAVNOST STROMŮ

Tradiční osvětová akce: výsadba dřevin, kulturní program, prvorepubliková kavárna.

Místo konání: Vila Čerych, Česká Skalice

A ROCHA – KŘESŤANÉ V OCHRANĚ PŘÍRODY

26.–28. září 2013

VÝSTAVA: HOUBY PODORLICKA

Místo konání: Krupárna – ekologické centrum Keitha Morrise, Dobré 85

Čtvrtek 26. 9. odpoledne sběr a určování hub, pátek až neděle pro veřejnost (pátek určen zejména školám)

5. října 2013, sobota

PODZIMNÍ PTAČÍ FESTIVAL

Monitorovací procházka s počítáním druhů ptáků a odhady jejich počtů. Ukázka odchytu a kroužkování ptáků.

Sraz v 8 hod. u Krupárny – ekologického centra Keitha Morrise, Dobré 85

Ve spolupráci s ČSO a ČSOP

15. února 2014, sobota, 9:00–15:00

ZELIÁDA, PALIÁDA, OKURKIÁDA

Místo konání: Krupárna – ekologické centrum Keitha Morrise, Dobré 85

Soutěž o nejlepší domácí produkt, vyhlášení vítězů ve 14 hodin.

MUZEUM PŘÍRODY ČESKÝ RÁJ v Prachově

13. října 2013

ŽABÍ BĚH – PODZIMNÍ

12. běh na Prachově zařazený do poháru Běžec jičínské kotliny (BEJK); vítězí ten, kdo nejpřesněji odhadne svůj čas na trati; soutěž o žabí doplňky; zájemci obdrží bližší informace prostřednictvím mailu mpcr@seznam.cz

26.–31. prosince 2013

VÝSTAVA BETLÉMU

Ve vnitřních prostorách i v zahradě muzea, výroba voskových prachovských zvonečků

Místo konání: Muzeum přírody Český ráj, Prachov.

SPRÁVA KRNAP, oddělení environmentálního vzdělávání a výchovy Vrchlabí

Akce pro veřejnost

14.–20. září 2013, 8:00–15:00

TMA PŘEDE MNOU, ANEB DOTKNĚME SE KRKONOŠ

Osmý ročník krkonošské smyslové výstavy pro nevidomé a pro ty, kteří si chtějí vyzkoušet tuto roli.

Místo konání: Vrchlabí, budova Správy Knap

Cena: 5 Kč za osobu

Cílová skupina: veřejnost, nevidomí, školy

Kontaktní osoba: Daniel Bílek, 499 456 322,

dbilek@knap.cz

Je nutné se přihlásit předem!

14. září 2013, sobota

ČLOVĚK NA HŘEBENECH

Exkurze na vrcholové partie hor, které jsou od pravěku navštěvovány a přetvářeny člověkem.

Místo konání: Zlaté návrší, Kotel, Dvoračky, čas bude upřesněn na www.knap.cz

Cena: 100 Kč dospělí / 50 Kč děti

Cílová skupina: veřejnost

Kontaktní osoba: Zdeňka Flousková, 499 456 706,

zflouskova@knap.cz

20.–22. září 2013

SKAUTSKÁ ČISTÁ SOBOTA

Přírodovědné exkurze pro skautské oddíly spojené s očistou krkonošských turistických tras, přednáška.

Místo konání: ubytování v kempu ve Špindlerově Mlýně, sraz 20. 9. do 20:00 v kempu

Cena: zdarma

Cílová skupina: skautské oddíly

Kontaktní osoba: Daniel Bílek, 499 456 322,

dbilek@knap.cz

28. září 2013, sobota

JAK NEJÍT Z BULTU DO ŠLENKU

Exkurze zaměřená na rašelíník, rašelinu a rašeliniště a vše, co s nimi souvisí.

Místo a čas konání: bude upřesněno na www.knap.cz

Cena: 100 Kč dospělí / 50 Kč děti

Cílová skupina: veřejnost

Kontaktní osoba: Jakub Kašpar, jkaspar@knap.cz,

499 456 314

5. října 2013, sobota

PO STOPÁCH VÁPENÍKŮ V ČERNÉM DOLE

Exkurze, o historii i současnosti těžby a zpracování vápence. Zaniklé pece, činný lom, Muzeum podzemí Krkonoš.

Místo konání: Černý Důl, čas bude upřesněn na www.knap.cz

Cena: 100 Kč dospělí / 50 Kč děti

Cílová skupina: veřejnost

Kontaktní osoba: Olga Hájková, 737 270 556,

ohajkova@knap.cz

19. října 2013, sobota, 9:00–12:00

KAŠTAŇÁK A OSLOVA DNE STROMŮ

Vyhlášení výsledků soutěže Kaštaňák 2013, pražení kaštanů, stromy zámeckého parku, soutěže.

Místo konání: Vrchlabí, Správa KRNAP, zámecký park

Cena: zdarma

Cílová skupina: soutěž Kaštaňák – děti MŠ, ZŠ, Oslava Dne stromů – veřejnost

Kontaktní osoba: Kamila Nývltová, 499 456 322,

knyvltova@knap.cz

7. prosince 2013, sobota

MĚJME DÁRKY OD BOSORKY

Výtvarná dílna pro dospělé i děti s lektorkou Bosorkou

Místo konání: budova Správy KRNAP, Vrchlabí

Čas bude upřesněn na www.knap.cz

Cena: dle výrobků

Cílová skupina: veřejnost

Kontaktní osoba: Klára Máslová, 499 456 322,

kmaslova@knap.cz

26. prosince 2013, čtvrtek, 13:30–15:30

ZVÍŘÁTKOVÉ VÁNOCE

Prohlídky útulku pro handicapovaná divoká zvířata s besedami, vánoční pásmo pro zvířata a lidi.

Místo konání: Vrchlabí, Útulek pro handicapovaná divoká zvířata

Cena: zdarma

Cílová skupina: veřejnost

Kontaktní osoba: Kamila Nývltová, 499 456 322,
knyvltova@knap.cz

Aktuální podrobné info k těmto akcím a k další nabídce pro školy (přednášky, doprovody exkurzí, výukové programy) najdete na www.knap.cz nebo použijte telefon 499 456 321-2.

STŘEDISKO EKOLOGICKÉ VÝCHOVY A ETIKY RÝCHORY – SEVER

Akce v Ekocentru DOTEK, Horní Maršov

1 – vzdělávací akce, na které je nutno se předem přihlásit

2.–6. září 2013, pondělí–pátek

BABÍ LÉTO V KRKONOŠÍCH PRO SENIORY

Rekreační a vzdělávací pobyt v prostorách unikátně zrekonstruované bývalé barokní fary v Horním Maršově s možností zdarma se zúčastnit programu speciálně připraveného pro seniory:

→ *Prohlídka fary s průvodcem* – jedinečný příklad rekonstrukce hist. památky na energeticky šetrný objekt

→ *Krajina jako svědek setkávání člověka a přírody aneb nejen společnost, ale i příroda má svou historii* – přednáška po Horním Maršově a okolí s odborným výkladem

→ *Společně za houbami* s mykologickým odborníkem

→ *Exkurze s průvodcem do Obřího dolu* – přírodní a historické zajímavosti aneb Obří důl z hlediska geologie, morfologie, botaniky a historie

→ *Tkalcování – zapomenuté řemeslo?* Vyzkoušejte si práci se lnem, s kolovrátkem a tkalcovským stavem

→ *Ekologicky šetrná domácnost* – praktické tipy pro každou domácnost: úklid, odpady, ekologicky šetrné spotřebiče, eko-značky, nakupování a další

→ *Promítání filmu* – vybrané aktuální téma a následná diskuse

Cena: 3880 Kč (ubytování, stravování/plná penze, program)

Místo konání: Ekocentrum DOTEK, Horská 175, Horní Maršov

Uzávěrka přihlášek: 1. 8. 2013

Přihlášky a informace: Ing. Jana Skučková,
jana.skuckova@ekologickavychova.cz,
tel.: 734 310 969

5. září 2013, čtvrtek, 13:30–16:30

ČLOVĚK A PTÁCI BEZ KOLIZÍ

(pro zaměstnance samosprávy, státní správy, stavebníky a další zájemce)

Jak zajistit soužití (ne)chráněných živočichů po boku člověka (především při střetu se stavbami) – biologické informace, zákony, ochranná opatření. Základní infor-

mace o životě ohroženého rorýse obecného, zákonné normy a způsoby ochrany hnízdišť při rekonstrukcích budov. Jak řešit i další problematické situace ptáků, netopýřů a ostatních živočichů při střetu s lidskými výtvoři. Proloženo videovstupy.

Možnost sestavit si a odnést z připravených součástek budku pro rorýse. **Zdarma** získáte **metodické CD**, na kterém naleznete odpovědi na řadu otázek, návody, postupy a kontakty na odborníky i výrobce speciálních budek. CD finančně podpořila Česká společnost ornitologická v projektu Mgr. Dušana Vodnárka na ZŠ Školní Vrchlabí – Pod křídly rorýsů.

Lektor: Mgr. Dušan Vodnár, předseda Ornitologické sekce při Správě KRNP, člen České společnosti ornitologické, učitel a koordinátor environmentální výchovy na ZŠ Školní ve Vrchlabí

Cena: 300 Kč (bez součástí na budku – zájemci si ji mohou objednat předem za 150 Kč)

Místo konání: Ekocentrum DOTEK (bývalá fara), Horská 175, Horní Maršov

Uzávěrka přihlášek: 25. 6. 2013

Přihlášky a informace: Ing. Jana Skučková,
jana.skuckova@ekologickavychova.cz, tel. 734 310 969

12. října 2013, sobota, 13:00–17:00

DÍLNA: JAK SE JEDLO ZA ČASŮ NAŠICH BABIČEK – VAŘENÍ V ČERNÉ KUCHYNI FARY

Účastníci se seznámí s recepty našich babiček z Krkonoš. Speciality nejen ochutnají, ale sami si budou moci jejich přípravu vyzkoušet v černé kuchyni zrekonstruované fary a uvaří si celé menu – polévku, hlavní chod, zákusek a bude-li čas, i jednoduché pomazánky. Využity budou místní suroviny (brambory, zelenina, jablka, švestky, borůvky...). Recepty a uvařená jídla, pokud se nesní, si každý odnese domů.

Cena: 200 Kč (zahrnuje suroviny na vaření)

Místo konání: Ekocentrum DOTEK (bývalá fara), Horská 175, Horní Maršov

Uzávěrka přihlášek: 9. 10. 2013

Přihlášky a informace: Ing. Monika Kosinová,
monika.kosinova@ekologickavychova.cz,
tel. 739 203 208

24. října 2013, čtvrtek, 12:30–16:30

**DO KRAJINY ZA LAND-ARTEM (I)
– SKUPINOVÁ TVORBA**

Říká se, že ve dvou se to lépe táhne, platí to i o land-artu, pokud tvoříme skupinovně!

Land-art je kreativní forma umění, kterou lze velmi dobře využít jako učební metodu při práci v krajině. Je to naprosto jedinečný přístup k uměleckému objektu, který podléhá přírodním procesům a nevytváří u svých tvůrců a diváků vlastnický vztah k dílu. Seminář je určen pro všechny tvořivé lidi, kteří se rádi nechají vtáhnout atmosférou jedinečného místa a inspirovat se k tvorbě velkolepých land-artových děl.

Lektorka: Mgr. Michaela Glovňová, SEVER Horní Maršov

Cena: 600 Kč (zahrnuje náměty do výuky v tištěné i elektronické podobě – získá každý účastník)

Místo konání: Ekocentrum DOTEK (bývalá fara), Horská 175, Horní Maršov

Doporučení: vhodná obuv a oblečení do terénu, fotoaparát

Uzávěrka přihlášek: 17. 10. 2013

Přihlášky a informace: Mgr. Michaela Glovňová,
michaela.glovnova@ekologickavychova.cz,
tel. 734 310 968

26.–29. října 2013,

sobota od 12:00 až úterý do 12:00

**PODZIMNÍ RADOVÁNKY
PRO RODIČE S DĚTMI**

Setkání s krkonošskou přírodou, starými řemesly a domácími zvířaty. Pobyt pro rodiče s dětmi od 3 do 10 let, kde budou mít možnost prozkoumat zdejší přírodu, vyzkoušet si zpracování lnu, vlny, uvařit krkonošská jídla, postarat se o kozy a ovce. Rodiče získají informace, jak vést domácnost šetrně k životnímu prostředí.

Cena: dospělý 2590 Kč, dítě 1370 Kč

Místo konání: Ekocentrum DOTEK (bývalá fara), Horská 175, Horní Maršov

Uzávěrka přihlášek: 14. 10. 2013

Přihlášky a informace: Mgr. Milada Dobiasová,
milada.dobiasova@ekologickavychova.cz,
tel. 734 310 967

14.–15. listopadu 2013,

čtvrtek od 10:00 až pátek do 15:30

**VÍTR, VODA, DŘEVO A SVALY
– OBNOVITELNÉ ZDROJE ENERGIE
V MINULOSTI**

Seminář představí zkušenosti historiků, památkářů, provozovatelů technických památek a dalších nadšenců k tématům: energie vody – vodní kola a turbíny, energie větru – větrná kola a turbíny, energie zvířecí či lidská – žentoury a šlapací kola, energie z jiných obnovitelných zdrojů – plynosací motory, parní stroje (vytápěné dřevem), výroba elektrické energie ve mlýnech, malá vodní elektrárna – oprava a provoz, větrné

elektrárny včetně jejich vývoje, mechanický přenos energie v rámci areálu mlýna či pily. V programu zařazena komentovaná prohlídka vodní turbíny a katru na pile v Horním Maršově a prohlídka muzea Vápenka v Horních Albeřicích. Účastníci si mohou do programu přihlásit vlastní příspěvky. Akce se koná ve spolupráci s Regionálním muzeem Vysoké Mýto.

Odborní garanti: PhDr. Radim Urbánek, Regionální muzeum Vysoké Mýto, JUDr. Hana Kulichová, SEVER Horní Maršov

Cena: 900 Kč (zahrnuje ubytování, stravování, materiály)

Místo konání: Ekocentrum DOTEK (bývalá fara), Horská 175, 542 26 Horní Maršov
Uzávěrka přihlášek: 20. 10. 2013

Přihlášky a informace: Ing. Jana Skučková,
jana.skuckova@ekologickavychova.cz,
tel. 734 310 969

21.–23. listopadu 2014,

čtvrtek od 14:00 až sobota do 12:00

**KRAJINA POSEDLÁ TMOU? PŘÍRODA
A LIDÉ V SUDETECH DŘÍVE A DNES**

Seminář poskytne jak komplexnější pohled na problematiku proměn přírody, krajiny a života v Sudetech, tak i náměty, jak toto téma dále zprostředkovat žákům, studentům, dospělým.

Témata: historicko-politické kořeny sudetské problematiky, kulturně-společenské zajímavosti (lidové zvyky a tradice sudetských Němců), vliv odsunu na krajinu a společnost, současná krajina a život v bývalých Sudetech. V programu jsou zahrnuty terénní programy Paměť krajiny, Hledání ztraceného času, dále náměty do výuky, seznámení s odbornou literaturou. Na programu se budou podílet lektori o. s. Antikomplex. Odborný garant: JUDr. Hana Kulichová, SEVER Horní Maršov

Cena: bude upřesněna

Místo konání: Ekocentrum DOTEK (bývalá fara), Horská 175, 542 26 Horní Maršov

Uzávěrka přihlášek: 31. 10. 2013

Přihlášky a informace: Ing. Jana Skučková,
jana.skuckova@ekologickavychova.cz,
tel. 734 310 969

28.–30. listopadu 2013,

čtvrtek od 14:00 až sobota do 15:00

MISSION POSSIBLE!

Třídenní jazykový kurz angličtiny zaměřený na posílení jazykových kompetencí v oblasti psaní a realizace projektů. Se slábnoucí finanční podporou na regionální a národní úrovni stále více českých organizací a institucí hledá příležitost financovat svoje aktivity ze zahraničních zdrojů.

Podmínkou pro využití těchto zdrojů je ale jazyková vybavenost, přičemž většina zahraničních poskytovatelů používá jako hlavní komunikační jazyk angličtinu.

Účastníci kurzu se seznámí se základní terminologií, která se vztahuje k přípravě projektové žádosti, s terminologií monitorovacích a finančních zpráv, s výrazy potřebnými pro zhodnocení projektu a pro zajištění publicity projektu. Účastníci budou mít příležitost trénovat komunikační a prezentační dovednosti v malé skupině s rodilým mluvčím.

Max. počet osob v kurzu: 12

Lektor: Mark Sixsmith (UK), Caledonian School

Cena: bude upřesněna

Místo konání: Ekocentrum DOTEK, Horská 175, Horní Maršov

Uzávěrka přihlášek: 31. 10. 2013

Přihlášky a informace: Ing. Jana Skučková,

jana.skuckova@ekologickavychova.cz,

tel. 734 310 969

30. listopadu 2013, sobota, 13:00–17:00

DÍLNA: ADVENTNÍ VĚNCE

Výroba adventních věnců z různých materiálů, na stůl nebo na dveře. Povídání o Adventu a Vánocích, o původu adventních věnců. Příjemná předvánoční atmosféra.

Cena: 150 Kč (zahrnuje lektorné, materiál včetně ozdob – mašle, sušené přírodniny a jiné)

Místo konání: Ekocentrum DOTEK, Horská 175, Horní Maršov

Doporučení: S sebou 4 svíčky a pevný základ na věnec

Uzávěrka přihlášek: 27. 11. 2013

Přihlášky a informace: Ing. Monika Kosinová,

monika.kosinova@ekologickavychova.cz,

tel. 739 203 208

2.–6. prosince 2013, pondělí–pátek

PŘEDVÁNOČNÍ POBEJTKOVÁNÍ PRO (PRA)RODIČE S PŘEDŠKOLNÍMI DĚTMI

Klidná atmosféra krkonošské přírody, únik od předvánočního shonu, lidové zvyky a tradice, pečení krkonošských vánočních specialit, výroba drobných dárků a vánočních ozdob, společné zpívání koled. Zimní vycházky, hry na sněhu, setkání s domácími zvířaty a možná přijde i Mikuláš!

Cena: bude upřesněna

Místo konání: Ekocentrum DOTEK, Horská 175, Horní Maršov

Uzávěrka přihlášek: 18. 11. 2013

Přihlášky a informace: Mgr. Milada Dobiasová,

milada.dobiasova@ekologickavychova.cz,

tel. 734 310 967

18. ledna 2014, sobota, 13:00–17:00

DÍLNA: FILCOVÁNÍ

Metoda plstění a výroba šperků a různých výrobků a obrázků z ovčí vlny.

Cena: 150 Kč

Místo konání: Ekocentrum DOTEK, Horská 175, Horní Maršov

Uzávěrka přihlášek: 15. 1. 2014

Přihlášky a informace: Ing. Monika Kosinová,
monika.kosinova@ekologickavychova.cz,
tel. 739 203 208

3. ledna 2014, čtvrtek, 12:30–16:30

DO KRAJINY ZA LAND-ARTEM (II) – LAND-ARTOVÉ ZIMNÍ HRY

Víte, co vše se dá vytvořit ze sněhu? A jak si v zimě pořádně hrát i bez koulování a sáňkování? Přijďte na náš seminář a dozvíte se to! Land-art je kreativní forma umění, kterou lze velmi dobře využít jako učební metodu při práci v krajině. Je to naprosto jedinečný přístup k uměleckému objektu, který podléhá přírodním procesům a nevytváří u svých tvůrců a diváků vlastnický vztah k dílu. Seminář je určen pro všechny tvořivé lidi, kteří se rádi nechají vtáhnout atmosférou jedinečného místa a inspirovat se k tvorbě velkolepých land-artových děl.

Lektorka: Mgr. Michaela Glovňová, SEVER Horní Maršov

Cena: 600 Kč (zahrnuje náměty do výuky v tištěné i elektronické podobě – získá každý účastník)

Místo konání: Ekocentrum DOTEK (bývalá fara), Horská 175, 542 26 Horní Maršov

Doporučení: vhodná obuv a oblečení do terénu, fotoaparát

Uzávěrka přihlášek: 16. 1. 2014

Přihlášky a informace: Mgr. Michaela Glovňová,

SEVER, michaela.glovnova@ekologickavychova.cz,

tel. 734 310 968

8. února 2014, sobota, 13:00–17:00

DÍLNA: DRÁTOVÁNÍ

Metoda drátování a zhotovení malého dárku touto technikou.

Cena: 150 Kč

Místo konání: Ekocentrum DOTEK, Horská 175, Horní Maršov

Uzávěrka přihlášek: 5. 2. 2014

Přihlášky a informace: Ing. Monika Kosinová, monika.kosinova@ekologickavychova.cz, tel. 739 203 208

2 — akce volně přístupné

14. 9. 2013, sobota, odpoledne a večer

OTEVŘENÍ EKOCENTRA DOTEK V HORNÍM MARŠOVĚ PRO VEŘEJNOST

Jedinečná příležitost navštívit nově rekonstruovanou bývalou barokní faru. Prohlídka prostor (černá kuchyně, nástropní malby, ekologicky šetrné technologie), hudební a divadelní program, performance. Akce proběhne v rámci Dnů evropského kulturního dědictví.

Cena: Vstupné dobrovolné

Informace: Mgr. Milada Dobiasová,

milada.dobiasova@ekologickavychova.cz,

tel. 734 310 967, www.sever.ekologickavychova.cz

Anna Klimešová, 603 146 511,

klimesova.anna@gmail.com,

www.otevrenemuzeum.cz

11. listopadu 2013, pondělí, sraz v 16:00

SVATOMARTINSKÁ SLAVNOST

Putování se Svatým Martinem – sraz před základní školou v Horním Maršově. Procházka s lampiony do starého kostela, povídání a příběh o původně římském vojáku Martinovi, slavnost bude zakončena v Ekocentru DOTEK (bývalá fara).

Cena: Vstupné dobrovolné

Informace: Ing. Monika Kosinová, monika.kosinova@ekologickavychova.cz, tel. 739 203 208

14. prosince 2013, sobota, 14:00–18:00

VÁNOČNÍ POBEJTEK

Vánoční setkání pro veřejnost, malé řemeslné dílny pro malé i velké s doprovodným programem (divadlo, hudba, zpěv, občerstvení, prodej výrobků fair trade aj.).

Cena: Vstupné dobrovolné

Místo konání: Ekocentrum DOTEK, Horská 175, 542 26 Horní Maršov

Informace: Ing. Monika Kosinová, monika.kosinova@ekologickavychova.cz, tel. 739 203 208

Nabídka vzdělávacích akcí pro pedagogy

Pro pedagogy mateřských škol

12. září 2013, čtvrtek, 10:00–15:00

LES

Seminář představí metody a formy výuky využívající prvky dramatické a výtvarné výchovy a didaktické a smyslové hry tematicky zaměřené na lesní ekosystém. Praktická část semináře poskytne účastníkům ukázky zpracovaných učebních celků, propojujících jednotlivé vzdělávací oblasti. Účastníci získají v rámci semináře soubor ekologicky a výtvarně zaměřených námětů Inspirace les – náměty pro výtvarnou a environmentální výchovu v mateřských školách a na 1. stupni základních škol.

Lektorka: Bc. Lenka Hronešová, SEVER Hradec Králové

Cena: 750 Kč

Místo konání: Ekocentrum DOTEK (bývalá fara), Horská 175, 542 26 Horní Maršov

Uzávěrka přihlášek: 10. 9. 2013

Přihlášky a informace: Bc. Lenka Hronešová, lenka.hronesova@ekologickavychova.cz, tel. 739 203 209

11. listopadu 2013, pondělí, 8:30–15:00

KAPRADÍČKO 2013

5. setkání pedagogů mateřských škol rozvíjejících ekologickou výchovu v Královéhradeckém kraji

Jste ředitelkou/učitelkou MŠ a máte zájem o environmentální výchovu? Zajímají vás nové formy výuky a ráda se vzděláváte? Chcete vědět, co se chystá na poli environmentální výuky v Královéhradeckém kraji pro nov

školní rok? Středisko ekologické výchovy SEVER pořádá v Hradci Králové již popáté konferenci pro pedagogy mateřských škol. Připravilo pro ně několik zajímavých dílen na téma vztahy v přírodě (rostliny, živočichové a prostředí), šetrné chování člověka k přírodě a ekologický provoz v MŠ, práce s přírodním a odpadovým materiálem.

Čeká na vás také nabídka pomůcek a publikací a nových možností vzdělávání pro pedagogické pracovníky. Těšíme se i na prezentace již realizovaných projektů a zajímavých akcí v mateřských školách! Podrobné informace o programu budou rozeslány elektronicky na počátku nového školního roku všem MŠ v kraji.

Cena: 250 Kč pro pedagogy ze škol registrovaných v síti Mrkvička, 300 Kč pro ostatní neregistrované MŠ.

Místo konání: Krajský úřad Královéhradeckého kraje, Hradec Králové

Uzávěrka přihlášek: 3. 11. 2013 (pro účastníky) – zájemci o prezentace hlaste se však již do 15. 10.!

Přihlášky a informace: Bc. Lenka Hronešová, lenka.hronesova@ekologickavychova.cz, tel. 739 203 209

Pro pedagogy 1. stupně základních škol

3. října 2013, čtvrtek, 10:00–15:00

POLE, LOUKA

Seminář představí metody a formy výuky využívající prvky dramatické, výtvarné a hudební výchovy, tematicky zaměřené na přírodní prostředí ovlivněné lidskou činností. Účastníci se seznámí se zákonitostmi ovlivňujícími soužití lučních a polních rostlin se živočichy včetně člověka i s jejich závislostí na kvalitě prostředí. Praktická část semináře poskytne účastníkům ukázky zpracovaných učebních celků, propojujících jednotlivé vzdělávací obory na téma potravní řetězce, hmyz, včely.

Lektorka: Bc. Lenka Hronešová, SEVER Hradec Králové

Cena: 750 Kč

Místo konání: SEVER, Kavčí plácek 121, Hradec Králové 3

Uzávěrka přihlášek: 1. 10. 2013

Přihlášky a informace: Bc. Lenka Hronešová, lenka.hronesova@ekologickavychova.cz, tel. 739 203 209

Pro pedagogy 1. a 2. stupně základních škol

4. prosince 2013, středa, 10:00–14:00

PŘEHOĎ VÝHYBKU, NEKOUKEJ NA SVĚT ČERNOBÍLE!

Pro pedagogy 5.–9. tříd ŽŠ

Rádi byste s žáky ve svých hodinách diskutovali o globálně rozvojových tématech? Chcete pracovat s předsudky a stereotypy v jejich myšlení? Náš seminář představí novou příručku plnou aktivit vhodných do různých předmětů. Tato příručka vznikla v rámci

projektu „Globální výchovu za spravedlivější svět!“. Témata jako chudoba, hlad, vzdělávání, obchod, koncept fair-trade a další můžete pomocí těchto aktivit jednoduše zařadit do svých předmětů. Naučte své žáky přemýšlet v souvislostech a zodpovědně přistupovat ke světu. Naše aktivity vám s tím pomohou.

Lektoři: Mgr. Milada Dobiášová a Mgr. Tomáš Brabenec, SEVER Horní Maršov

Cena: zdarma

Místo konání: SEVER, Kavčí plácek 121, Hradec Králové 3

Uzávěrka přihlášek: 27. 11. 2013

Přihlášky a informace: Mgr. Milada Dobiášová, milada.dobiasova@ekologickavychova.cz, tel. 739 203 205

Pro pedagogy

2. stupně základních škol a středních škol

6. listopadu 2013, středa, 9:30–15:30

OCHRANA PŘÍRODY A ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ V ČR (ROZVOJ PŘÍRODOVĚDNÉ GRAMOTNOSTI)

Základní přehled systému ochrany přírody v ČR – velkoplošná a maloplošná chráněná území, druhová ochrana, územní systémy ekologické stability, záchranné programy, NATURA. Informace o stavu životního prostředí a jeho jednotlivých složek v České republice. V druhé části semináře se pak účastníci seznámí s ukázkami aktivit vhodných do vyučování pro rozvoj přírodovědné gramotnosti žáků, dále pak s doporučenou literaturou, pomůckami a informačními zdroji.

Lektoři: Ing. Eliška Hájková, JUDr. Hana Kulichová, SEVER Horní Maršov

Cena: 900 Kč (zahrnuje metodické materiály)

Místo konání: Ekocentrum DOTEK, Horská 175, 542 26 Horní Maršov

Uzávěrka přihlášek: 25. 10. 2013

Přihlášky a informace: Ing. Eliška Hájková, eliska.hajkova@ekologickavychova.cz, tel. 734 310 966

Pro ředitele, hospodáře a ekonomy škol

31. ledna 2014,

pátek (pololetní prázdniny), 10:00–14:00

EKOLOGICKY ŠETRNÝ PROVOZ ŠKOL

Jak naplňovat usnesení vlády o pravidlech uplatňování environmentálních požadavků při nákupech státní správy a samosprávy a o preferenci těchto výrobků při výběrových řízeních. Jaké další legislativní nástroje je doporučeno dodržovat v souvislosti s ekologickým provozem školy. Seminář bude zaměřen na principy zeleného úřadování, nakupování a provozu školy. Získáte informace a materiály o šetrném nakupování kancelářských potřeb a pomůcek do škol, šetrném provozu školy včetně šetrných uklízacích prostředků, nákupu a provo-

zu kancelářské techniky a zařízení. Čekají vás informace a materiály o ekoznačení a odpovědném spotřebitelství. Každý účastník získá složku materiálů k tématům semináře a potvrzení o absolvování semináře.

Lektorky: Ing. Eliška Hájková, Silvie Vacková, DiS., SEVER

Cena: 720 Kč vč. DPH (zahrnuje metodické materiály)

Místo konání: Ekocentrum DOTEK, Horská 175, 542 26 Horní Maršov

Uzávěrka přihlášek: 22. 1. 2014

Přihlášky a informace: Ing. Eliška Hájková, eliska.hajkova@ekologickavychova.cz, tel. 734 310 966

Středisko ekologické výchovy SEVER nabízí také semináře pro ucelené týmy pedagogů – podrobnou nabídku s anotacemi včetně ceníku viz: www.sever.ekologickavychova.cz, sekce Pro pedagogy

Osvětové akce pro školy a veřejnost

Hradec Králové a okolí

13. září 2013, 10:00–14:00

DEN ZEMĚDĚLSTVÍ KRÁLOVÉHRADECKÉHO KRAJE

V rámci Královéhradeckých krajských dožínků 2013 se prezentuje zemědělství a potravinářství pro mateřské, základní a střední školy z Královéhradeckého kraje. Dále proběhne prezentace činnosti Krajského koordinátora EVVO formou různých aktivit zaměřených na podzimní sklizeň úrody, udržitelný rozvoj a spotřebitelské chování každého jedince (poznávání, tvorba z přírodních materiálů, hry, kvízy).

Místo konání: Flošna a Všesportovní stadión Hradec Králové

Cílová skupina: MŠ, ZŠ, SŠ

Kontaktní osoba: Silvie Vacková, 739 203 209, silvie.vackova@ekologickavychova.cz

14. září 2013, 10:00–18:00

BIOJARMARK VII.

Prezentace ekologického zemědělství a místních výrobků a produktů v rámci Královéhradeckých krajských dožínků 2013 formou prodeje na tržišti a ochutnávek biopotravin a místních výrobků. Letošní ročník Biojarmarku bude zaměřen na biopotraviny, ale také na ekologicky šetrné výrobky a místní produkty. Doprovodný program zaměřený na podzimní sklizeň úrody, udržitelný rozvoj a spotřebitelské chování každého jedince.

Místo konání: Flošna a Všesportovní stadión Hradec Králové

Cílová skupina: široká veřejnost

Kontaktní osoba: Silvie Vacková, 739 203 209, silvie.vackova@ekologickavychova.cz

Středisko ekologické výchovy a etiky Rýchory – SEVER,
Královéhradecký kraj a Krkonošský národní park
si vás dovolují pozvat na

14. setkání škol a institucí Královéhradeckého kraje
zabývajících se ekologickou výchovou

KAPRADÍ 2013

KONZULTACE A PRAKTICKÉ DÍLNY

GENIUS LOCI

aneb

PROČ A JAK PĚSTOVAT VZTAH K MÍSTU?

v pátek

18. 10. 2013

od 8⁴⁵ do 16⁴⁵

v Ekocentru DOTEK

nově rekonstruovaná bývalá barokní fara,
Horská 175, Horní Maršov

V úvodu setkání vystoupí **Mgr. Jaromír Gottlieb**, který 12 let působil v pozici ředitele Regionálního muzea a galerie v Jičíně a je spoluautorem expozice „Muzeum hry“ oceněné v roce 2003 nejprestižnější tuzemskou muzejní cenou – prvním místem v soutěži Gloria Musealis. Zároveň je spoluautorem libreta expozice DOTEK v novém maršovském ekocentru.

Návštěvníci se poté mohou zúčastnit dopoledních a odpoledních dílen:

- **Tajemný questing: radost, zábava a učení** (lektorka: RNDr. Blažena Hušková, konzultantka v oblasti udržitelného rozvoje, zapojování veřejnosti a ochrany přírody a krajiny);
- **Moje krajina nepatří na okraj** – regionální učebnice v praxi škol (lektorka: RNDr. Dáša Zouharová, Lipka – školské zařízení pro environmentální vzdělávání);
- **Cestování po Google mapách**, cestování minulostí (lektor: Mgr. Jiří Svoboda, Gymnázium Trutnov);
- **S interpretací je kříž** (lektor: Ing. Michal Skalka, Správa Krkonošského národního parku);
- **Duch místa** (lektorka: Bc. Lenka Hronešová, SEVER);

- **Udržitelný region** (lektorka: Ing. Eliška Hájková, SEVER);
- **Do krajiny za land-artem** (lektorka: Mgr. Michaela Glovňová, SEVER).

V rámci setkání je návštěvníkům dána i možnost účasti při **komentované prohlídce Ekocentra DOTEK**, které představuje unikátní příklad rekonstrukce historické památky na energeticky šetrný objekt.

V letošním roce je v ceně konference také mimořádně zahrnuto vstupné na **večerní koncert folkové skupiny KANTORI** a sobotní program, v rámci něhož proběhne **půldenní exkurze „Údolím, kudy cesty nevedou a jen místní o něm vědí“** s Ing. Michalem Skalkou ze Správy Krkonošského národního parku.

Účastnický poplatek: 300 Kč pro pedagogy ze škol registrovaných v síti MRKEV a 350 Kč pro ostatní neregistrované školy.

Uzávěrka přihlášek je 30. 9. 2013.

Elektronickou přihlášku a více informací zájemci obdrží od Ing. Jany Skučkové, jana.skuckova@ekologic-kavychova.cz

VYHRAJTE KNIHU

50 LET KRKONOŠSKÉHO NÁRODNÍHO PARKU!

V tomto čísle připomínané 50. narozeniny Krkonošského národního parku jsou i tématem aktuální soutěže. Vylosovaný úspěšný řešitel uvedených otázek získá novou knihu s výmluvným názvem **50 let Krkonošského národního parku**.

Další úspěšní řešitelé pak soubor všech 12 čísel posledního ročníku časopisu Krkonoše – Jizerské hory a propagační materiály Správy KRNAP.

Odpovědi pište do 30.11. 2013 na email dbilek@knap.cz, nebo na adresu *Správa KRNAP, D. Bílek, Dobrovského 3, 543 11 Vrchlabí*.

Správné odpovědi z minulého čísla: 1a, 2a, 3c, 4b, 5d, 6b, 7a, 8c.

1. Přesné datum vyhlášení KRNAP je:

- a) 1. 1. 1963
- b) 20. 4. 1963
- c) 17. 5. 1963
- d) 1. 9. 1963

2. Prvním ředitelem Správy KRNAP byl:

- a) Jan Štursa
- b) Josef Fanta
- c) Jiří Svoboda
- d) Miroslav Klapka

3. Ve znaku KRNAP najdeme:

- a) Sněžku a hořec
- b) Sněžku, hořec a zvonek
- c) Hořec
- d) Sněžku a zvonek

4. Na území KRNAP je evidováno 35 jeskyní. Největší z nich je:

- a) Albeřická
- b) Celní
- c) Trucovna
- d) Krakonošova

5. Čtvrtou nejvyšší horou Krkonoš je:

- a) Kotel
- b) Luční
- c) Vysoké Kolo
- d) Studniční

6. Na které hoře najdeme Mapu republiky:

- a) Studniční
- b) Růžová
- c) Kotel
- d) Sněžka

7. Co spojuje názvy jako Slunečná stráň, Anenské údolí, Labská soutěska

- a) jsou tam ledovcové kary
- b) jsou to přírodní památky
- c) jsou tam šafrány bělokvěté
- d) jsou to přírodní rezervace

8. Vzácným ptačím druhem v Krkonoších je kulík hnědý:

- a) poslední hnízdění zde bylo prokázáno v roce 1946
- b) o mláďata se stará a na vejcích sedí samec
- c) v 90. letech byl několikrát spatřen na Vysokém Kole
- d) dříve byl v Krkonoších střílen a jeho návratu pomohl transport několika kusů ze Skandinávie

V KRÁTKOSTI

Altán pro netradiční výuku a odpočinek

Projekt „Altán pro netradiční výuku a odpočinek“ byl realizován ve Střední škole hotelnictví a společného stravování, Teplice nad Metují, ve třech etapách během školního roku 2012/2013. V areálu školy byl postaven dřevěný altán vybavený lavicemi a stolem, sloužící pro odpočinek žákům ubytovaným v domově mládeže, žákům školy pro netradiční výuku i návštěvníkům Teplických skal. Může také poslou-

žit jako přístřešek pro lidi čekající na autobus. Altán a jeho okolí byl osázen okrasnou zelení. Vzniklo tak příjemné zákoutí pro vzdělávání a odpočinek v areálu školy, které scházelo.

Projekt začal na podzim 2012 a přes velkou nepřítzeň počasí a brzký nástup zimy se podařilo vybudovat základní kostru altánu, opatřit ji střešní krytinou a základním náterem. V květnu 2013 v rámci projektového dne žáci osázeli okolí altánu zelení a provedli finální úpravy, v červu proběhlo slavnostní zakončení projektu a altán byl zpřístupněn veřejnosti. Škola získala nadační příspěvek ve výši 35 000 Kč od nadace Partnerství v rámci společného programu se Střediskem ekologické

výchovy SEVER „Škola pro udržitelný život“. Kromě příspěvku Nadace Partnerství budou při realizaci projektu využity i finanční prostředky Města Teplice nad Metují, na jehož pozemku bude altán stát. ■

Mgr. Tereza Suková
terez.sukova@sshststepicenm.cz

KRAJEM ENDEMITŮ

Gruzii dávají poutníci různé přívlastky – od pramálo přesného Země pod Kavkazem (vždyť komu se zdejší výšiny přes 5000 metrů mohou zdát podhorskými?!) až k věčně výstižným charakteristikám, jako je Země starobylé kultury, Země bitev a mýtů, Země bájných míst, Země živé vody, a třeba také Země orlů a velehor. To už přihořívá tématu, o němž bude následující reportáž – a z jejího titulu je předem jasné, že v roli cestovatelů budou ekologové. Skupina českých odborníků, která opakovaně působí v Tušsku, kde ve vysokohorském terénu leží Chráněná krajinná oblast (CHKO) Tušsko, Tušetský národní park a přísná přírodní rezervace. V rámci česko-gruzínské spolupráce vzniká první plán péče o zdejší chráněnou krajinnou oblast.

GRUZIE

Státní zřízení: republika

Hlavní město: Tbilisi

Vznik (nezávislost na SSSR): 9. dubna 1991

Rozloha: 69 700 km²

Počet obyvatel: 4,6 mil.

Hustota zalidnění: 64 ob./km²

Chráněná území: 5 203 km², 7,46 % plochy státu

- 10 národních parků
- 2 chráněné krajinné oblasti
- 14 přírodních rezervací (první zřízena v r. 1912)
- 18 řízených rezervací
- 24 přírodních památek

*Pohled k čtyřtisícovému hraničnímu
hřebeni mezi Ruskem (Čečna) a Gruzíí
(Tušsko) je úchvatný*

Je duben 2012 a naše letadlo dosedá pozdě v noci na plochu tbiliského letiště. Do Tbilisi, hlavního města Gruzie, se v jinou denní dobu takřka nelétá. Prý kvůli transitmým poplatkům. Nevím, jistě je, že příjemně komorní letiště Tbilisi uprostřed noci žije jako pražské letiště Václava Havla v pravé poledne. S kolegou Michaellem Hoškem jsme právě přistáli na první seznamovací misi rozvojového projektu, jehož cílem – za peníze České rozvojové agentury – je pomoci gruzínským kolegům z nově vyhlášené Chráněné krajinné oblasti Tušsko připravit jejich *první Plán péče*. Tedy základní dokument, který ukáže na hlavní problémy oblasti a navrhne cesty,

jak se s nimi vyrovnat v příštích šesti letech.

Z Tbilisi na práh hor

Tbilisi je zajímavé město. Přede vším v centru kypí životem až do pozdních nočních hodin, a je tu také spousta nádherných památek – chrámy a kostely různých denominací, středověké lázně, hrad, proslulé náměstí Mejdan... Co Středoevropana rozhodně zaujme, je neuvěřitelná architektonická pestrost města, na kterém je vidět, že nevznikalo a nerozvíjí se podle urbanistických plánů a studií, ale po celou historii se mění a přibývá spontánně a živelně. To utváří jeho

nezaměnitelný charakter, který se mně osobně líbí, ačkoli na jiného může naopak působit poněkud nepříjemným dojmem.

Naším hlavním cílem ale není Tbilisi, kde absolvujeme jen pár prvních schůzek v Agentuře pro chráněná území (APA), ale Achmeta. Okresní město zhruba 200 km na severovýchod od Tbilisi, správní středisko v Kachetinské oblasti, kam patří i vysokohorské Tušsko. V nadmořské výšce 1635–4050 m tam leží CHKO Tušsko, Tušetský národní park a striktní přírodní rezervace. Při první cestě v dubnu se do Tušska nedostaneme, protože oblast je kvůli sněhu na jediné přístupové cestě dostupná pouze od

června nanejvýš do poloviny října. Seznamujeme se tedy pouze s partnery ze Správy CHKO, Správy NP a také s místními Tuši, kteří zimní měsíce tradičně tráví tady dole v Kachetii, a to už od 17. století. Tehdy dostali, za významnou pomoc kachetskému králi proti perské invazi v bitvě u Bachtrioni (1659), pozemky v kachetské nížině ve vesnici Alvani. Od té doby každý rok migrují – v létě do hor, v zimě do nížiny. Mění se jen intenzita migrace. Od počátku 19. století zůstává přes zimu nahoře v Tušsku pouze minimální počet hospodářů, aby se postarali o hovězí dobytek, který tu

jiny ČR), botanik Jindřich Chlapek (Správa CHKO Jeseníky) a ornitolog Jiří Flousek (stejně jako já ze Správy KRNP). Máme štěstí, že v Tušsku ve stejném termínu tráví dovolenou jeden z českých znalců tušské kultury a zaměstnanec České rozvojové agentury Jan Černík, takže se v průběhu následujících 10 dnů stihneme aspoň třikrát potkat a konzultovat.

Do Tušska se vyráží z Achmety nebo ještě lépe z Alvani. Najmete si auto s řidičem (jet po vlastní ose doporučuji pouze v terénním autě a při dobré zkušenosti s jízdou v terénu) a můžete vyrazit na zhruba

to opravdu značná nadsázka (zkuste si zadat do vyhledávacího okénka na YouTube). Pokud přšelo před tím, než vyrazíte, raději start cesty o den dva odložte. Každopádně si nechte místními poradit, jestli se na cestu vydat, či nikoli. Větší déšť s některými částmi „highway“ dokáže udělat pravé divy, které je krajně obtížné, a někdy i nemožné překonat.

Na severovýchodním konci Gruzie

Tušsko (též Tuššetie) je dnes prakticky celé chráněným územím – od sedla Abano ve výšce cca 2850 m až po gruzínsko-ruský hraniční hřeben se čtyřtisícovými vrcholy. Nejvyšší partie hor patří do národního parku, který je na několika částech území dokonce striktní přírodní rezervací – a to především tam, kde žije kavkazský tur a koza bezoárová, nejvýznamnější druhy zdejších kopytníků. V okolí horských vesnic se rozkládá území chráněné krajinné oblasti. Předpokládali jsme (a potvrdilo se), že zdejší forma péče o chráněná území je poněkud problematická – o národní park a striktní rezervaci se stará Správa chráněných oblastí Tušsko, náležející pod gruzínské ministerstvo životního prostředí, respektive pod Agenturu pro chráněná území, zatímco CHKO Tušeti je v kompetenci okresu Achmeta. Plodí to řadu nedorozumění mezi oběma správami chráněných území i mezi nimi a místními lidmi.

Omalo je skutečnou vstupní branou celého Tušska, byť cestou projíždíte už Chisem. Pokud ale cíleně nemíříte přímo do Chisa, nebo do krásného zeleného údolí Čančachovani, patrně vás dopraví právě do Omala. Už v Omalu lze vidět tradiční rozdělení obcí na část horní (zemo) a dolní (kvemo). V horní části vesnice lidé tradičně žili v létě, byly zde většinou obytné obranné věže, protože Tušové odjakživa sloužili podobně jako Chodové jako strážci hranic. V dolní části byly ze-

Kvavlo a ostré údolíčko ledovcového potoka

tradičně chovají. Tušové chovají, jak je na Kavkaze zvykem, pocho-pitelně i ovce. Se stády pastevců migrují také, a to odjakživa. V létě pasou v Tušsku, v září se i se stády seberou a pěšky putují na zhruba 250 km vzdálené zimní pastviny v jižněji a níže položeném Lagodechi (dnes taktéž národní park).

Přímo do oblasti jsme se v srpnu vypravili už v kompletním pětičlenném pracovním týmu. Kromě mě a Michaela je s námi také Lenka Jandová (stejně jako Michael z Agentury ochrany přírody a kra-

sedmdesátikilometrovou cestu do Omala, hlavního střediska Tušska. Zásoby si nezapomeňte doplnit dole v Kachetii, protože v Tušsku máte šanci si koupit jen hotové jídlo v guesthousech nebo úplně základní potraviny a nápoje – tuším – ve čtyřech obchůdkách (jeden stánek v Chisu, dva v Omalu a jeden v Dartlu) a logicky za přiměřeně vyšší ceny, protože vše se musí se značnými náklady dopravovat stejnou cestou, jakou se vydává auto.

Přístupové cestě do Tušska se občas říká „Tusheti Highway“. Je

mědělské usedlosti s políčky a chlěvy pro hovězí dobytek. V zimě nájezdníci nepřijížděli a tak v dolní části obce po osm zimních měsíců byl drsný život obyvatel alespoň o něco snesitelnější.

Za těch deset dní, které jsme v Tušsku strávili, se právě v Omalu (a také v Dartlu v údolí Pirikiti) neustále střídali turisté, poněkud z Izraele. Naopak ve všech ostatních vesnicích (s výjimkou Dikla) nám majitelé guesthousů takřka bez výjimky potvrzovali, že letos neměli ještě žádné návštěvníky. Je to škoda – takové Šenako, Doču nebo Štolta totiž za návštěvu a pobyt rozhodně stojí.

Během těch deseti dní jsme měli, musím rád přiznat, docela zajímavou práci. Bylo třeba prochodit co nejvíce z celé CHKO Tušsko a udělat standardizované kvalitativní rozhovory s místními lidmi z různých „profesních“ skupin – rekreanty (kteří sem vlastně, ač Tušové, jezdí na prázdniny), majiteli guesthousů, usedlíky (z jejichž rodin někdo zůstává i přes zimu) či pastevcí a majiteli stád.

Pestrá příroda hor

Postupně jsme navštívili všechna tušská údolí – Čaghma, Pirikiti, nejerodovanější Gometari a na něj navazující Tsovata, i nejzelenější Čančachovani. Byli jsme tu v srpnu a zdejší horské louky už ukazovaly jen nepatrný zlomek svého bohatství. V druhé polovině června musí být neskutečně nádherné – soudě podle záplavy odkvetlých částí rostlin a hlavně podle množství druhů, které jsme dokázali rozlišit, nikoli ovšem přesně identifikovat. Tušsko je totiž součástí Kavkazu, tedy oblasti, která má – snad s výjimkou Amazonie – největší množství endemitů, to jest druhů, které se nikde jinde na světě nevyskytují.

Pokud jde o velká zvířata, památné kavkazské tury tu jen tak neuvidíte. Je jich málo a obývají převážně nejvyšší partie hor, kam

není jednoduché se dostat, fyzicky i z důvodů ochrany přírody. Kozy bezoárové naopak vidět můžete. Jen kousíček od Omala je pozorovací místo, kde kolem šesté odpolední – budete-li opravdu potichu – lze přes údolí dalekohledem pozorovat pasoucí se zvířata.

Tušsko je rájem zvířat. O tom svědčí i množství druhů zdejších šelem. Žijí tu medvědi, vlci i rysi. Údajně by na nejvyšších hřebenech měli žít i sněžní levharti, bohužel jejich výskyt ale poslední monitoring v letech 2010–2011 nepotvrdil. To ale nemusí být konečná zpráva – vždyť jen za 10 dní našeho poby-

půlhodinu. Na akci se podílelo 53 supů hnědých, 5 supů bělohavých a 5 orlosupů bradatých. Pozorovat je vzdušnou čarou na 500 metrů třídry byl opravdu dech beroucí zážitek.

Zdejší lesy v nadmořských výškách, kde se rozkládá CHKO (1635 m až cca 3000 m), jsou takřka výhradně přirozenými bory. Viděli jsme i nádherné březové krivolesy, ale přirozené borové monokultury jednoznačně převažují. Tušové byli upřímně překvapeni dotazy, zda jsou zdejší lesy opravdu přirozené, anebo zda je část z nich vysázená. O tom, že by se les měl či mohl sá-

tu ornitolog Jirka Flousek přidal do seznamu ptačích druhů ze zmiňovaného monitoringu dalších sedm položek.

Birdwatching – pozorování ptáků – tu může být skutečně hodně zajímavý a specifický. Žijí zde orli (nejmenší, skalní, královský), luňáci hnědí, poštolky, supi bělohaví a hnědí, orlosupi bradatí... Potkal nás také zajímavý zážitek, když jsme v údolí Gometari zaznamenali větší množství kroužících velkých ptáků. Za chvíli bylo jasno – supi, kteří kroužili nad mrtvou ovci a spořádali ji za necelou

zet, nikdo z nich v životě neslyšel, a značně je to pobavilo. Vždyť les přece roste sám! Během zhruba posledních tří až pěti let zažívají tušské lesy kůrovcovou kalamitu (i na borovici se totiž zaměřují některé druhy podkorního hmyzu, včetně lýkožroutů). Management kůrovce tu však dosud neprobíhá, a během několika dní se nedalo poznat, kdy bude populace brouků gradovat. V plánu péče jsme proto doporučili, aby ochránci přírody začali s lesnickým monitoringem a zvažili, zda v některých vymezených částech CHKO napadené stromy netěžit

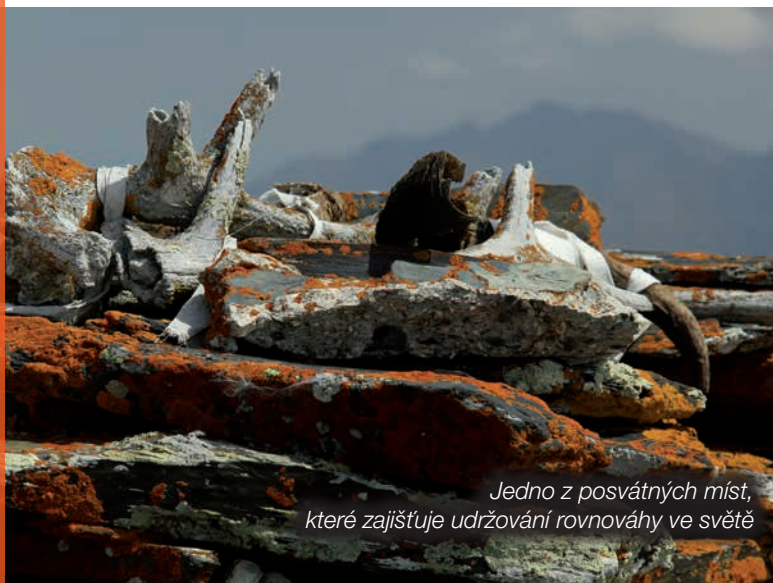
(lesy se zde zatím jen omezeně využívají jako zdroj palivového a stavebního dřeva pro místní horaly).

Zajímavým a nijak zákonem chráněným lesem vede cesta z Alvaní k sedlu Abano. Je to druhově velmi pestrý a výhradně listnatý les – od javorů, olší a topolů až po kaštanovníky seté.

Většinu území Tušska však zaujímá bezlesí – sekundární (vy-pasené), ale především primární (přírozené). A k němu se také vztahuje největší ekologické ohrožení, kterému celá oblast aktuálně čelí a s nímž ve vlastním zájmu musí začít něco dělat. Jak bylo řečeno,

Po osamostatnění Gruzie našťastí zkrachoval zhůvěřilý pokus znovu zaplavit Tušsko ovce a dnes je jich méně než v historických dobách (cca 80 000 kusů). Nicméně eroze pokračuje. Pastevci musí platit nájemné za každý hektar využitý pastviny a jeho výše se neliší podle nadmořské výšky. Tudiž většina z nich zůstává se stády kolem obcí, kde je půda nejzranitelnější, protože nejvíc namáhaná (historicky se tam pásly pouze krávy, které erozi nezpůsobují), a nic je nemotivuje k tomu, aby se pohnuli o něco výš. V plánu péče jsme několik variant motivací navrhli a – ježto na světě

a pro místní jsou turisté důležitým zdrojem příjmů. A jsou velmi vítáni, pokud se umějí slušně chovat, to znamená s respektem k místním obyvatelům, k jejich soukromí a k tradicím, které udržují (přes zhruba 40 let komunistické snahy všechny tušské tradice zlikvidovat). Asi nejvýraznější omezení spočívá v úctě k bezpočtu posvátných míst. Tradiční tušská mytologie je hodně stará a má hodně společného s mýty starořeckými, staroíránskými či staročínskými. Podle nich spočívá rovnováha světa na neustálém vyrovnávání řádu (kosmu) a chaosu – i v tušské mytologii je kosmos ztotožněný s mužským principem, zatímco chaos s principem ženským. Tudiž na posvátná místa, která zajišťují udržování rovnováhy ve světě, nesmějí vstoupit ženy (s výjimkou dívek, které ještě nemenstrují). Tušové to vnímají velmi intenzivně a duchovní tradice jejich předků i dnes přetrvávají zcela opravdově a zajímavým způsobem se snoubí s pravoslavným křesťanstvím, k němuž se Tušové rovněž hlásí. Kromě toho je dobré nekoupat se v řekách nazí a především neničit a neznečišťovat zdroje vody, zejména v okolí vesnic. Pokud těchto pár pravidel dodržíte, pak budete z Tušska odjíždět s pocitem, že milejší, vstřícnější a otevřenější lidi jste snad nikde na světě nepotkali.

*Jedno z posvátných míst,
které zajišťuje udržování rovnováhy ve světě*

Tušové tradičně po staletí chovají a na horách pasou stáda ovcí. Až do 50. let minulého století se jich tu páslo kolem 100–150 tisíc. V padesátých letech tehdejší komunistická vláda rozhodla, že tradičního života Tušů – reliktu to feudální společnosti – už bylo dost, a z celé oblasti vznikl jeden obrovský pastevecký kolchoz. Ovcí tu najednou bylo kolem 700 000, což logicky předznamenalo rozsáhlou erozi; podporuje ji také fakt, že Kavkaz je pohoří geologicky živé, takže tu neustále probíhá i lidským zrakem pozorovatelná přírozená eroze.

neexistují žádné náhody – zdá se, že letos navážou s rozvojovým projektem kolegové z Německa, kteří na základě našich výsledků pro tušské pastevece zpracují pastevní plány i s konkrétními doporučeními, kde pást, kde nepást vůbec, a kde naopak by se dalo pást i víc.

U nejvstřícnějších lidí na světě

Tušsko za čtyřměsíční sezónu v současné době navštíví zhruba 10 000 lidí. Pro tamní přírodu takové počty žádné riziko neznamenají

*

Přípravy plánu péče o chráněnou oblast se dnes pomalu chýlí ke konci, ale ještě se chystáme na jednu z posledních misí, abychom kolegům ze správ tušských chráněných území předali něco z vlastních zkušeností a zpracovaný první plán péče jim představili. Česko-gruzínská spolupráce – na pracovištích v Česku ani v Tušsku v terénu – tudíž rozhodně nekončí...

*Jakub Kašpar
Náměstek ředitele Správy KRNP
pro vnější vztahy
jkaspar@krnap.cz*

Vydává:
Královéhradecký kraj
Regiocentrum Nový pivovar
Pivovarské náměstí 1245
500 03 Hradec Králové

Redakce:
Mgr. Iva Svobodová, OŽPZ Krajského
úřadu Královéhradeckého kraje
(isvobodova@kr-kralovehradecky.cz)

Technické zajištění a administrace:
Středisko ekologické výchovy SEVER
– krajský koordinátor EVVO
Kavčí plácek 121, 500 03 Hradec Králové
e-mail: sever-hk@ekologickavychova.cz
tel. 739 203 209

Ekoton je registrován MK ČR
jako periodický tisk
pod č. E 15066

Redakční rada:
Anna Čtvrtníková (SEVER)
Ing. Daniel Bílek (Správa KRNP)
RNDr. Petr Rybář
Mgr. Alena Kosinková
Petr Kutáček, grafik

Náklad: 800 ks

Tisk: Polygraf, s.r.o.

Číslo 20/2013

Neprošlo jazykovou úpravou

Číslo 21/2014 má uzávěrku
2. prosince 2013

Příspěvky do dalších čísel
posílejte na adresu redakce –
isvobodova@kr-kralovehradecky.cz

EKOTON objednávejte na adrese
střediska SEVER – viz výše

Zdarma

KONTAKTY/DŮLEŽITÁ SPOJENÍ:

**Krajský úřad Královéhradeckého kraje,
odbor životního prostředí a zemědělství (OŽPZ)**
Pivovarské náměstí 1245, 500 03 Hradec Králové
www.kr-kralovehradecky.cz

Pracoviště EVVO v odboru životního prostředí a zemědělství:
Mgr. Iva Svobodová, tel. 495 817 527, 601 376 691,
isvobodova@kr-kralovehradecky.cz

Pracoviště EVVO v odboru školství:
Mgr. Alena Kosinková, tel. 495 817 266, akosinkova@kr-kralovehradecky.cz

Krajský koordinátor EVVO SEVER nabízí konzultace k projektům
a programům EVVO, půjčování materiálů apod.
Pokud potřebujete poradit s vašimi projekty, zapůjčit publikace,
videokazety, pomůcky a jiné materiály k EVVO, můžete se kromě výše
uvedených kontaktů na Krajském úřadu obrátit také na Krajského
koordinátora EVVO:

Středisko ekologické výchovy SEVER
(Krajský koordinátor EVVO)
www.sever.ekologickavychova.cz
Horská 175, 542 26 Horní Maršov
sever@ekologickavychova.cz,
nebo
Kavčí plácek 121, 500 03 Hradec Králové
sever-hk@ekologickavychova.cz | tel. 739 203 209
případně
Úpická 146/18, 541 01 Trutnov
sever-adm@ekologickavychova.cz | tel. 739 203 201

NÁVRATKA – OBJEDNÁVKA BULLETINU EKOTON:

POZOR! Ekoton vychází dvakrát ročně a je distribuován zdarma. Další čísla
však dostanou jen ti, kdo si je objednají. Pokud jste si tedy dosud Ekoton ne-
objednali a máte o něj zájem, zašlete vyplněnou návratku (nebo její kopii – stačí
i e-mailem) s objednávkou na adresu Středisko ekologické výchovy SEVER,
Krajský koordinátor EVVO, Kavčí plácek 121, 500 03 Hradec Králové; e-mail
sever-hk@ekologickavychova.cz
Nabídněte Ekoton dalším zájemcům, nakopírujte návratku i pro své přátele.
Lze si vyžádat další výtisky...

Objednávám zasílání bulletinu Ekoton

Jméno: _____

Název organizace: _____

Počet ks _____

Adresa, na kterou si přeji Ekoton zasílat:

Telefon: _____

E-mail: _____

Fotky k článku na straně 38–42
Foto: Jakub Kašpar